

Šiame numery

- JIS NETURI BŪTI UZMIRŠTAS.
- Į RELIGIJOS ATEITĮ ŽVELGIANT.
- LIETUVOS OPEROS IR BALETO SUKAKTIS.
- ALEKSANDRO SOLZENICINO NOVELĖ.
- DAIVOS KARUŽAITĖS EILERASČIAI.
- PULGIO ANDRIUŠIO NETEKUS.
- KOMPOZITORIUS EELA BARTOK.
- KELIOS MINTYS VIENOS SUKAKTIES PROGA.
- RADAUSKAS IR KAMERINĖ MUZIKA.
- NAUJI LEIDINIAI.
- KULTŪRINĖ KRONIKA.

Į RELIGIJOS ATEITĮ ŽVELGIANT

Įvairių pasaulio humanistų nuomonės

A. RUBIKAS

Kas yra religija?

Šių metų rudenį, nuo rugsėjo 22-ros ligi 25-tos, Salzburg'e (Austrijoje) buvo susirinkę humanistai religijos ateities klausimu diskutuoti. Juos sukviė austrių radijas. Šis suvažiavimas nesiribojė nė viena Vakarų erdve, nė viena krikščioniška religija. Referatus skaitė 30 žymių mokslininkų, — krikščionių ir nekrikščionių, — iš Austrijos, Vokietijos, Šveicarijos, Italijos, Palestinos, Japonijos, Meksikos ir Jungtinių Amerikos Valstybių. Diskusijų centre stovėjo du tampriai vienas su kitu susiję dabarties gyvenimo reiškiniai: miestų augimas ir sekularizacija (prof. Schillebeek'as ją yra aptaręs kaip žmogaus protinio pažinimo horizontų plėtimąsi). Gamtos mokslų pažangos dėka įvykęs gamtos nudievinimas arba "atkerėjimas" (F. Gogarten) yra palietęs ir religiją. Mokslinė bei techninė pažanga inėšė pakeitimų ne tik į žmonių tarpusavio santykius, bet ir į tradicines religijos formas.

vienas veiksmas galis būti religiniu, priklausomai nuo to, kokią reikšmę jis turi visuomenei.

Suvažiavimas visų pirma domėjosi sekularizacijos problema moderniojoje visuomenėje. Bet ir ši sąvoka nebuvo suvažiavimo pradžioje, griežčiau aptarta. Be to ir pats sekularizacijos (pasaulėjimo) procesas šiandien dar tebevyksta. Jis nėra baigtas. Dėl to čia nė nebuvo galima suregistruoti galutinių duomenų bei padaryti bendrų išvadų. Atskiri kalbėtojai turėjo pasitenkinti "inventoriaus surašymu" arba vietinių, kiekvieno iš savo erdvės atsineštų faktų pažymėjimu. Šitokia galutinių duomenų bei aiškių konkrečių išvadų stoka apvylė tuos, kurie to tikėjosi. Be to, reikia pastebėti, kad čia daugiausia kalbėjo sociologai, kurie religiją apčiuopia tik kaip visuomeninį reiškinį. O jis ne visur yra vienodas.

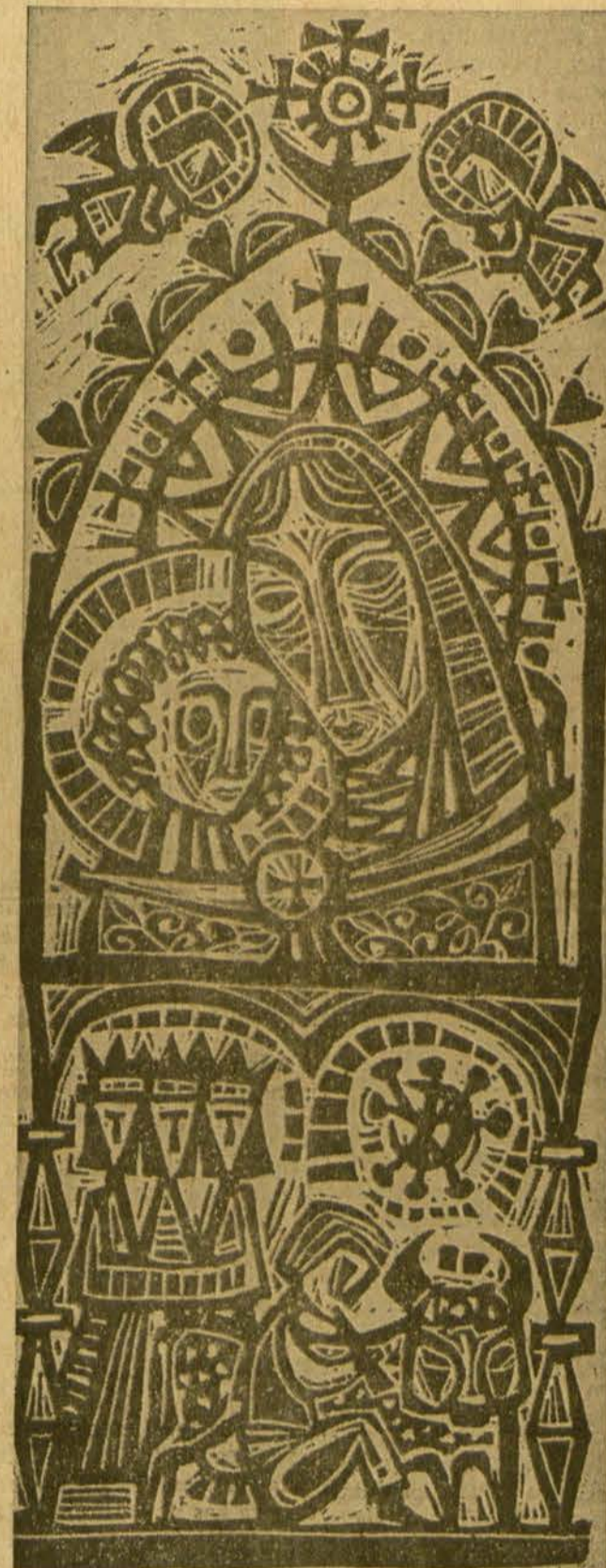
Religija ir visuomeninis gyvenimas

Tačiau vis dėlto, nustatant religijos ateities prognozę, arba jos būsimą vaidmenį, suvažiavimo dalyviai buvo vienos nuomonės: kad religijos ateitis priklausys nuo jos laikyenos bendruomeninio gyvenimo atžvilgiu. O tai jau reikia laikyti dideliu posūkiu religiją aiškinantis. Juk, einant ankstesniu religijos sampročiu, žmogus turėjo būti kone išimtinai orientuojamas į "anapus", į amžinybę, kuri kompensuos (išlygins) jo šioje žemėje neišpildžiusius teisingumo, taikos ir laisvės norus. Žmogus buvo kone vertinamas neteisingumą, netaiką ir nelaisvę priimti kaip nepakeičiamą žemiškąjį likimą ir sutikti su galingesniųjų diktatu silpnesniems ir komanduojančių noru turėti apie save paklusnius pavaldinius bet kokia kaina. Šitai suprantama religija valdančios klasės rankose nesunkiai tapdavo gera priemonė savo pozicijoms tvirtinti ir esamą, kad ir neteisingą santvarką aiškinti kaip neišvengiamą dalyką, su kuriuo reikia kantriai apsiprasti.

Gi šiandien religiniam gyvenimui

Aišku, kad tokiam krikščionių ir nekrikščionių ir net ateistų, taigi įvairių įsitikinimų bei pasaulėžiūrų susitikime turėjo pasirodyti visokiasiu pažitūru, nes kiekvienas suvažiavimo dalyvis matė dalyką iš savo taško. Schleiermacher'is yra kartą pasakęs, kad kiek yra religinių žmonių, tiek esą ir religijų.

Be to, religija yra tikėjimo pasekmė, arba jo išdava. Žmogus pirmia tiki į dievybę ir pagal tai, kaip jis ją regi, ieško ryšio su ja, atseit pavidalina savo religiją. Taigi pati religija priklauso nuo to, ir ką kas tiki. Tikėjimas ją sąlygoja. Dėl to įvairių tikėjimų ar įsitikinimų kalbėtojams buvo sunku išsiaiškinti, kas yra pati religija arba surasti jai vieną, aiškią formuluoę. Čia pasirodė, kad religija yra galima išgyventi, bet kad jos nėra įmanoma griežtai moksliskai aptarti. Taip pavyzdžiui prof. Horkheimer'is religiją aptarė kaip absoliuto ilgejimąsi, prof. Berger'is kaip žmogaus sąlytį su "šventuoju kosmu", o prof. Luckmann'o nuomone kiek-

Vytautas Ignas Kalėdų Madona (lino raizyns)

me jau ima reikštis nauji požūriai: religingas žmogus pajuto savo atsakomybę už šį pasaulį, už šią žemę už gyvenimą joje ir imasi jį pavidalinti savo tikėjimo šviesoje. (Tokiu keliu eina ir Katalikų Bažnyčia. Tai patvirtina

ne tik popiežių socialinės enciklikos, bet ir Pauliaus VI—jo kecionė į Filipinus ir ten suaukta šią žemę už gyvenimą joje ir imasi jį pavidalinti savo tikėjimo ir politiniam neteisingumui žmonių gyvenime.)

Sociologas prof. Luckmann (Vokietija) referate: "Religijos žlugimas, tęsimasis ar pasikeitimas moderniojoje visuomenėje?" išvedžiojo, kad sekularizacijos reiškinio nėra galima aiškinti kaip religijos nykimo. Religija yra pastovi veikimo sfera, kuri negali išnykti. Sociologiškai išsireiškiant, ji pasireiškia žmogaus socialinimu. Šičia Luckmann sutiko su visa eile šiandieninių teologų, kurie krikščionybės svarbą mato ne kokiąjė belaikinią suformuluotoje jos "esmėje", o krikščionybės pasireiškime socialiniam ir politiniam gyvenimui (kaip tai išvedžiojo Cox savo referate: "Religija — kelias iš vergijos į laisvę"). Luckmann'as išvedžiojo, kad archajiniame laikotarpyje religinis pasaulio ir jo prasmės aiškinimas buvo labai tampriai susijęs su kasdieniniu gyvenimu. Bet, laikui bėgant, valstybė ir ūkis atsipalaidavo nuo religijos, — o pati religija pradėjo įgauti įstaigines formas, kaip ūkis ir valstybė. Ji tuo pačiu jau neapėmė viso žmogaus gyvenimo, o tik jo "sekmadienį" dalį. Religiniai impulsai veikė ir toliau. Tik juos užguldavau jau kiti: ideologiniai, politiniai ir filosofiniai. Religinius po jais sunku būdavo atpažinti. Žmogaus gyvenimą lėmė valstybiniai bei ūkiniai motyvai. Bet jie nepajėgė duoti žmogaus gyvenimui prasmės. Religija reikėsi toje sferoje, kuri buvo dar laisva nuo valstybinio bei ūkinio gyvenimo: asmeniškėje, arba privačioje. Gi žmogaus asmens iš viso negalima sekularizuoti, — sekularizuoti galima tik socialines struktūras.

Religija ir mokykla

Prof. Gehlen (Vokietija) referate apie religijos ir mokslo santykį teigė, kad mokslas jokia būdu negali pavaduoti religijos arba atsisotiti jos vietoje. Mokslas tik sukomplicavęs gyvenimą. Jis karus padarė dar žiauresniais ir nedavė atsakymo į pagrindinius žmogaus klausimus.

Ivan Illich, CIDOC instituto (Meksikoje) vedėjas kreipė dėmesį į vieną neigiamą reiškinį: į visuotinę pseudoreligiją tapusį tam tikrą mokyklos tipą, — ypatinai Pietų Amerikoje, — bet kartu apėmusį visą pasaulį. Jis, tiesa, žada išsigelbėjimą iš skurdo, bet kartu tik pridengia prarają tarp socialinių pažadų ir socialinės tikrovės. Jis gamina tokius žmones, kurie tikty į dabartinę įsigalėjusią gyvenimo sistemą. Mokykla yra tapusi pavojinga manipuliacijos priemone. Ji beatodairiškai paruošia žmogų esamos pasitulos vartotoju, — pasiūlos, kuri yra tapusi visų daiktų ir pačios pažangos norma. Šičia pats žmogus yra pasidares savo mesiju. Illichas smarkiai puolė technologinio švietimo (medžiagų išgavimo ir jų perdavimo) idealą, nes jis sugriaunas žmogaus asmenišką laisvę, arba jo individualinį vystymąsi. Tik tikintis žmogus (krikščioniška prasme) galis atsipalaiduoti nuo šitų stabių garbinimo. Dėl to Illich pasisakė prieš prievartinį tokios mokyklos lankymą.

Docentas Schiwy diskusijose pastebėjo, kad čia galima tik viena išeitis: mokyklą sukrikščioninti.

Religinis atgimimas

Prof. Berger (Jungtinės Amerikos Valstybės), vienas žymiausių (Nukelta į 5 psl.).

JIS NETURI BŪTI PAMIRŠTAS

Laisvės šalyje laisvės beieškančio lietuvio jūrininko žiaurus išdavimas plačiausiai nuskaubė Amerikos spaudoje, sukeldamas didelį susijaudinimą, pagrįstą pasipiktinimu ir neslepiajam gėdos jausmu. Dar niekada lietuvio vardas nebuvo taip gausiai minimas Amerikos laikraščių skiltyse, savaime atkreipdamas dėmesį ir į tą didžiulę neteisybę ir priešpauą, kurią kenčia komunistinės Rusijos pavergta Lietuva ir kitos tautos. Betgi laikas nesustabdomas bėga, išskyla vis nauji opūs reikalai, tad ir visuomenė sukrėtė įvykiais, kokie svarbūs jie bebūtų savo laiku buvę, ilgainiui grįmsta užmirštin.

Litudnas Simo Kudirkos likimas betgi neturi būti taip lengvai pamirštas. Reikia išleisti dokumentuotą knygą, kad ji ateiityje nuolat primintų, kokią aukštą kančios, laisvės ir, gal būt, gyvybės kainą sumokėjo nelaimingas lietuvis už visų žmonių širdyse giliai įdiegtą laisvės siekimą. Tokia knyga ne tik minėtų praieities įvykius, bet dar augė ir nuolat iškalbingai bylotų apie laisvės saugojimo reikalą, kad ir ateityje koks nors pareigūnas, gal svaigios rusiškos vodkos išgėręs ir kaviaro ar geltonuodegės plekšnės skaniai užsivalgęs, nepasidarytų kurčias šturpu nusmelkiančiam pagalbos šauksmui. Juk ir dabartinis nelemtas epizodas prasidėjo, kaip informuoja "Neeweek" žurnalas (1970.XII.14), labai draugiškoje nuotaikoje, gausiai liejantis vodkai prie puikių užkandžių. (The episode actually began on the most cordial note. Russian vodka flowed freely and there was a hearty buffet of sardines, cold cuts, pate and dark bread

for representatives of the Cape Cod fishing trade.)

Tokią knygą parengti ir išleisti tai jau mūsų veiksmų pirmasis uždavinys. Šiame straipsnyje noriu tik iškelti kelias mintis ir sugestijas dėl tokio leidinio turinio ir pobūdžio. Visų pirma turi būti detalai atpasakotas pats įvykis, pateikti oficialiojo tardymo duomenys ir įvykį savo akimis mačiusio latvio Briezės liudijimas. Toliau reikia išspausdinti atsakingųjų valdžios pareigūnų (paties prezidento ir kt.) pareiškimus ir įsipareigojimus, kad ateityje tokie nelemti įvykiai nebepasikartotų. Reikia bent dalimi paskelbti buvusius ir eventualiai paskelbsimas naujas taisykles apie azilio suteikimą jo prašantiems. Gera būtų supažindinti su 1951 metų Genevos konvencija dėl politinių pabėgėlių globos, o ypač pateikti jos 33 straipsnį: "Nė viena sutartų sudarančioji šalis neturi bet kuriuo būdu ištremti ar gražinti pabėgėlį ir ribas teritorijos, kur yra grėsmė jo gyvybei ar laisvei dėl jo rasės, religijos, tautybės, priklausomybės tam tikrai socialinei grupei ar dėl jo politinių pažiūrų." Beje, ir oficialusis Valstybės departamento kalbėtojas, kaip informavo "New York Times" (1970.XI.29), pripažino, kad Amerika pažeidusi tą konvencijos straipsnį (The spokesman said the incident constituted an apparent violation of Article 33 of Geneva protocol, which governs political asylum). Tą 33 straipsnį net reiktų išspausdinti leidinio pradžioje kaip tinkamą motto visai knygai. Kontrastui galima ten pridėti ir Ellis įsakymo gražinti Kudirką

(Nukelta į 2 psl.)

Vytautas Ignas

Ramybė žemėje geros valios žmonėms (lino raizyns)

Kertinė Parastė

(Atkelta iš 1 psl.)
rusams šurpius žodžius: "Put him back".

Knygyn reikia sudėti įvairių įtakingų asmenų, senatorių, kongresmanų ir kt.) pareiškimus, o ypač įskelti tai, kaip plačioji Amerikos visuomenė reagavo į žinią apie aną nelemtą įvykį. Gausūs skaitytojų laišukai įvairių laikraščių redakcijoms (pvz. "Washington Post" 1970 XII.6 d. numeryje paskelbė net 9 tokius laiškus (akivaizdžiai rodo, kad tai pasidarė skaudus višos JAV visuomenės, o ne tik vieno lietuvių reikalas. Juose neįstingia itin griežtų pasipiktinimo žodžių. Antai vienas skaitytojas rašo, kad lapkričio 23-ji turi būti Amerikos istorijon kaip negarbės (infamy) diena. O toksai David Bar-Illan (NYT, 1970.XI.30), pavadinęs aną incidentą moralinio bankroto (moral bankruptcy) simptomu, daro tokį sugretinimą: jei vokiečiai nespriešino savo piliečių naikinimui koncentracijos stovyklose ir krematorijuose, tai jie bent galėjo teisintis, kad kitaip jų pačių gyvybė būtų buvusi statoma pavojun, o koks gi esąs amerikiečių pasiteisinimas (What is the American excuse for the "Vigilant" incident). Ir tikrai, kai kada kapitono, leidusio savo vadovaujama laive rusams kruvinai mušti bėglį laisvėn, žodžius — "Aš turiu vykdyti įsakymą" (I've got to fulfill my orders), negali neprisiminti, kad lygiai tokią pat žodžiais teisingai įvairūs esinininkai, kaltinami teismuose dėl nacių laikais darytų žiaurijų. Todėl ir nenustatoma, kad tuose laiškuose iškeliamas reikalavimas laivo kapitono atiduoti karo teismui. Pvz. C. T. Hellmuth rašo (Washington Post 1970.XII.6): "The cowardly captain of the Coast Guard vessel who permitted the Russians to board an United States ship and forcibly remove a political defector should be, without question, court-martialed".

Svarbu nepamiršti ir laikraščių kolumnistų, kurie ne tik išreiškia, bet drauge ir formuoja savo gausių skaitytojų pažiūras. Štai pvz. Smith Hempstone savo jau pačia antrašte iškeliamas straipsnyje "Coast Guard Let Us All Down in Giving Up Simas" (1970.XII.6) ne tik pabrėžė, kad šis kraštas išdavė savo paties idealus, kai 6 rusams mušėkoms (six Russian thugs) buvo leista Amerikos laive padaužyti pabėgėlį ir jį be sąmonės nusiimti į nežinomą likimą, drauge priminė ir visos Lietuvos pavergimą, nurodydamas, kad Simas buvo pabėgėlis tikriausia to žodžio prasme, nes jo kraštas jau 1940 buvo Sovietų aneksuotas (Simas... was a refugee in truest sense of the word. For his nation no longer exists. Its 22 years of freedom ended when it was annexed by the Soviet Union in 1940). Kitas žinomas kolumnistas William F. Buckley su jam būdingu sarkazmu reiškė viltį, kad incidento kaltininkas iškosis vandenin, prisišauksias pirmąjį rusų laivą ir pasiprašys azilo.

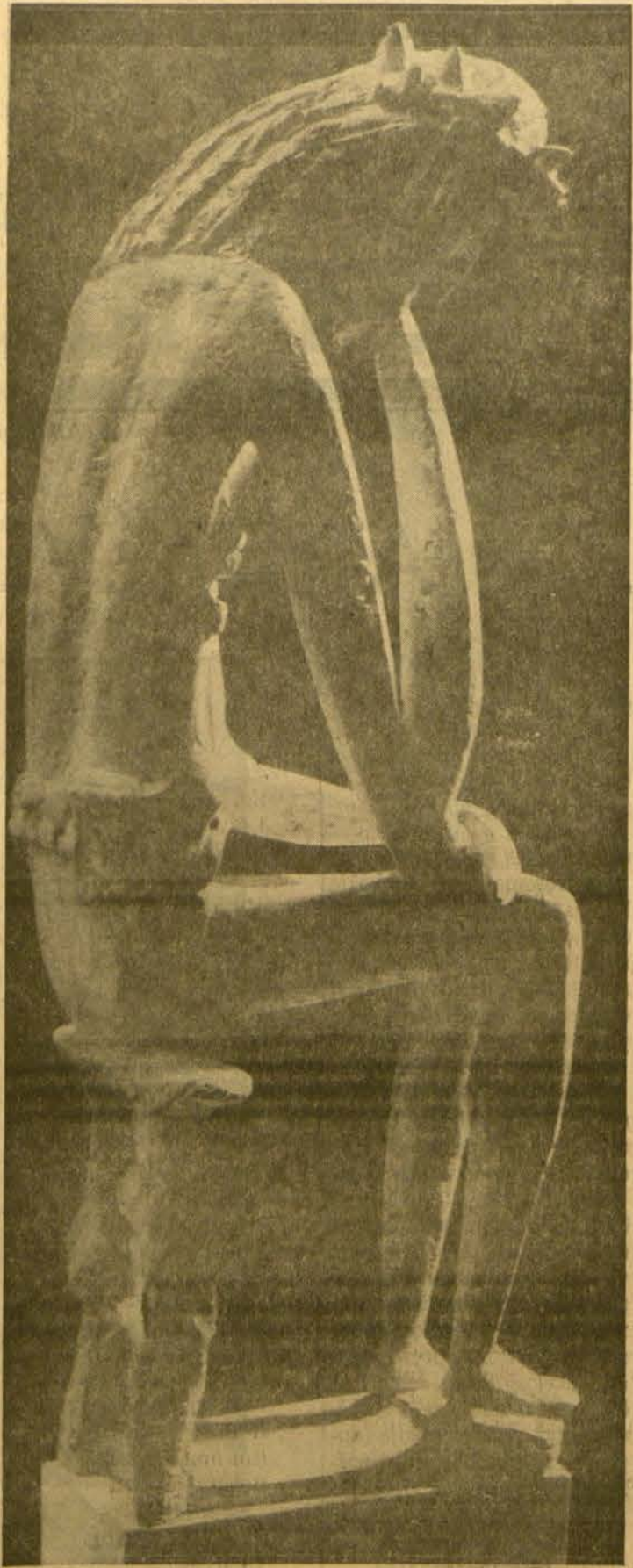
Reikšmingi yra ir laikraščių redakciniai straipsniai (editorialai), ypač įtakingųjų laikraščių (pvz. "New York Times", "Washington Post" ir kt.), į kuriuos ir valdžios pareigūnai daugiau atkreipia dėmesio. NYT savo editoriale (1970.XII.2) konstatavo, kad Amerika ne tik pažeidusi Genevos susitarimą (It was almost certainly a violation of Article 33 of the Geneva convention of Refugees of which this country is a signatory), bet drauge buvusiis pažeistos ir Amerikos garbė bei tradicija (American honor and tradition have been shamelessly violated). "Wa-

shington Post" teigė (1970.XII.3), kad, kiek atmintis siekianti, nebuvo tokio žeminančio epizodo tarptautiniuose santykiuose (No more sickening and humiliating episode in international relations has taken place within memory that the American government's knowing return of a would-be Soviet defector to Soviet authorities on an American ship on American territorial waters off Martha's Vineyard last week) ir kelia reikalą giliau pažvelgti į mūsų visuomenėje esančias sąlygas ir vertybes, kurios leidusios neįtraukti biurokratijai (an unfeeling bureaucratic machine) visai be reikalo paaukoti žmogaus laisvę, o gal ir pačią jo gyvybę.

Pirmąją žinią apie incidentą "Vigilant" laive teko paskaityti antradienio (XI.24) vakariniame laikraštyje, betgi toksai "New York Times" jau išsamų įvykių aprašymą paskelbė tik sekmadienio (XI.29) numeryje. Ir kiti laikraščiai ne tuoj pat ėmė plačiau komentuoti įvyki. Tokį spaudos suvėlavimą pastebėjo savo minėtame straipsnyje ir kolumnistas W. Buckley (By the way, why did it take so long?) NYT pateikdamas gana detaliu aprašymu, drauge nurodė, kad penktadienį (XI.27) buvusios lietuvių, latvių ir estų kilmės amerikiečių demonstracijos Bostone, Philadelphiaje, Clevelande ir Chicagoje, o šeštadienį Times Square aikštėje New Yorke. Tų demonstracijų atgarsis spaudoje ir radijo bei televizijų transliacijose neabejotinai bus daugiau mažiau paskaitingas tolį visuotinį susidomėjimą lietuvių jūrininko Simo (iš pradžių jo pavardė nebuvo žinoma) likimu. Demonstracijų jau nemažai buvo, bus jų ir daugiau. Tad ir jas reikia paminėti, remiantis Amerikos spaudos reportažais.

Labai reikalingas būtų ir straipsnis maždaug tokia antrašte: "Kodėl Simas stengėsi pabėgti?" Čia sutrauktai, kad straipsnis labai neišsiplestų, reikia apžvelgti Sovietų okupuotos Lietuvos gyvenimo sąlygas, išryškinant ten be atodairio vykdomą visuomenės, kultūros, religijos ir apskirtai žmogaus laisvės varžymą. Reikia paaiškinti ir tai, kaip Lietuva pateko tokion apgailėtinon padėtin, būtent, paminėti Molotovo-Ribbentropo susitarimą užgrobti ir pasidalinti laisvasias Pabaltijo valstybes, 1940 metų Sovietų ultimatumą Pabaltijo valstybėms ir jų prievartinį trėmimus iš Lietuvos. Galima priminti ir B. Armonienės knygą, spausdintą ištraukomis populiariajame "Life" žurnale, o paskiau ir išsiai paskelbtą žinomos Lippincotto leidyklos. Būtinai reikia pabrėžti faktą, kad JAV ligi šiol nepripažįsta Pabaltijo valstybių inkorporacijos Sovietų Sąjungon. Taigi Simo Kudirkos išdavimas buvo dvigubai nusikalstamas: jis ne tik pažeidė Genevos 1951 m. susitarimą, bet sulaužė ir pačios Amerikos oficialius pareiškimus. Juk kaip galima buvo išduoti Sovietams žmogų, kuris pagal oficialų JAV nusistatymą negali būti laikomas SSSR teisėtu piliečiu.

NYT (1970.XII.9) visai greta straipsnelio apie tai, kaip paikai aiškinosi Pakrančių sargybos atakingieji pareigūnai, išspausdinta trumpa žinutė "Cuban given Asylum" apie kubietį jūrininką, pabėgusį Japonijoje iš laivo, pasiprašusį JAV ambasados globos ir esantį jau pakeliui į A-

Vytautas Kašuba Kūpiniojėlis (Nuotr. V. Maželis)

meriką. Tas sugretinimas (gal ir sąmoningai padarytas) savo kontrastu dar labiau pamerkia Pakrančių sargybos elgesį. Būtų tad gera knygoje pateikti keletą ryškų pavyzdžių, rodančių, kaip anksčiau Amerika ir kitos laisvosios pasaulio šalys traktuodavo politinius pabėgėlius iš Sovietijos. Sakysim, 1948 m. plačiai spaudoje nuskambėjo Oksanos Kasenkinos vardas. Ta rusų diplomatų vaikų mokytoja, jau anksčiau užmezgusi ryšį su laisvųjų rusų organizacijomis Amerikoje, buvo faktiškai įkalinta Sovietų konsulate New Yorke ir turėjo būti gražinta Rusijon. To vengdama, ji 1948.VIII.12 išsoko iš trečiojo aukšto langų ir labai sunkiai susižeidė. Ją, nukritusią cemenčiuotam kiemelin už aukšto geležinių virbų tvoros, konsolato tarnautojai skubiai išnešė vidun, nors policija reikalavo jos neliesi. Tada policininkai perlipo tvorą (vartai, aišku, visada užrakinti), įėjo konsulatun ir, pasiėmę ambulansą, nuvežė lietuvių neišsivadavimą rusų protestu, kad pašalinė pagalba nesanti jiems reikalinga ir kad jų pačių gydytojas sužeistąją pasirūpinsias. Sovietai nutraukė konsularinę sutartį, kuri juk gal truputį svarbesnė už rusų nuolat lauzomą pasižadėjimą negaudyti žuvies neleistinai žvejyboje per tankiais tinklais, naikinančiais žuvis prieauglį.

1954 metais vėl visame pasaulyje nuskambėjo Petrovo pavardė. Mat, Vladimiras Petrovas, trečišias Sovietų ambasados Australijoje sekretorius (o faktiškai vietos sovietinių šnipų viršininkas), pasiprašė Australijos valdžios globos ir gausiais dokumentais atskleidė sovietinio šnipinėjimo tinklą. Ambasadoje likusi jo žmona buvo gražinama Rusijon. Du raumeningi ir sus-

taus veido rusų "diplomatai" už parankių ją nusivedė Lietuvon Sidnejaus aerodrome, kur gausi Rytų Europos imigrantų minia buvo susirinkusi protesto demonstracijai. Australijos valdžia, išpėta dėl to pagrobimo, greitai apsisprendė. Lėktuvui nutūpus Darvino mieste apsirūpinti degalais, prieš skrendant per vandėnyną, policija nuginklavo besipriešinančius Petrovienės palydovus ir ją išvadavo. Spaudoje buvo idėtos nuotraukos, kaip augalotas australas policininkas Gregory Ryall stipriai sugriebęs laiko rusą, kuris buvo griebsęs savo turėto revolverio (žr. Life, 1954.V.3). Australijai nesutikus išduoti Petrovų, SSSR nutraukė 1954.IV.23 diplomatinis santykius. Beje, reikalaujami gražinti Petrova, Sovietai jį apkaltino vagyste. Lygiai, kaip dabar kaltino Kudirką, pavogus 2000 dol. Tai standartinis kaltinimas. Tai priminė laiške NYT redakcijai (1970.XII.9) vienas prieš keletą metų sovietinio laivo pabėgęs gydytojas, kuris tuoj buvęs apkaltintas foto-kameros pavogimu.

Galima dar suminėti ir lietuviškąjį Kublicko-Grišmanausko-Paulausko atvejį, kai jų 1951 m. Švedija, nors nedidelė, Sovietų prisibijanti ir jiems nekartą nuolaidų, vis dėlto neišdavė. Apžvelgėme siūlomus išleisti knygos turinį. Trumpai pakartojant, joje turėtų būti: paties įvykio detalus aprašymas, oficialiojo tarymo duomenys ir liudininkų latvio Briezės parodymas, atsakingųjų pareigūnų (prezidento ir kt.) pareiškimai, buvusių ir eventualiai dar išleisimų azilio suteikimo politiniams pabėgėliams taisyklių svarbieji straipsniai, panašiai ir Genevos 1951 m. konvencijos būdingieji straipsniai, spaudos reagavimas (editorialai, laišukai redakcijoms, kolumnistų

NAUJI LEIDINIAI

ATSIŪSTA PAMINĖTI

● **Anatolijus Kairys, DU BROLIUKAI** Trijų veiksmy eiliuota pasaka — vaidinimas. Išleido Amerikos Lietuvių vaikų ugdymo draugija, Inc. 1970 m., leidinio Nr. 17. Viršelis, iliustracijos ir užsklandos Juozo Kiburo. Tiražas 1.000 egz. Leidinys didelio formato, 78 psl.

● **SV. KAZIMIERO LIETUVIŲ ROMOS KATALIKŲ PARAPIJA.** Pirmojo dešimtmečio istoriją 1959—1969 m. Gausiai iliustruotas nuotraukomis 116 psl. leidinys, apžvelgias šios jaunos lietuviškosios parapijos Delhi miestelyje, Ontario, Kanadoje, dešimtmetį. Viršelis pieštas dail. T. Valiaus, o knygos turinys suskirstytas į šiuos skyrius: Įžarginės žinios apie Delhi miestelį ir šios apylinkės lietuvius; Pirmojo dešimtmečio

straipsniai, užsienio spaudos būdingieji pasakymai), spaudos reportažų apie demonstracijas ištraukos, straipsnis apie Lietuvos gyvenimo sąlygas sovietinėje okupacijoje, keli garsesnieji pavyzdžiai, kaip politiniai bėgliai nebuvo gražinti Sovietų Sąjungai. Žinoma, visa byla dar nebaigta ir gali naujos skelbtinos medžiagos atsirasti, pvz. per Kongreso-komisijos apklausinėjimus, per eventualius debatus Jungtinėse Tautose ir t. t. Betgi jau dabar reikia pradėti rengti tokią knygą, rinkti spaudos iškarpas, žymėtis televizijos komentatorių pasakymus ir t. t. Ilgainiui gal ir apie patį Simą Kudirką susiras daugiau žinių.

Reikėtų, kad pati knyga būtų išleista kokios žinomos amerikiečių leidyklos, nes taip ji įgytų daugiau svorio bibliotekų akyse ir greičiau į jas patektų. Svarbu būtų gauti kokio tikrai įtakingo amerikiečio įvadinį žodį knygai. Ir pati knyga, žinoma, turi būti gerai techniškai išleista, ne kokiu neryškiu ir apymerziniu offsetu. Reikėtų ir gerų iliustracijų. Gal ilgainiui bus paskelbtos nuotraukos, kurios, be abejo, buvo darytos "Vigilant" laive. Reikėtų įdėti ir vieną kitą faksimilę iš laikraščių, nes straipsnių antraščių didelės raidės jau savaime rodo tą svarbą, kurią laikraštis skyrė įvykiui. Nepamiršti ir satyrinių piešinių (kartūnų), kurių laikraščiuose yra ir taiklių ir sąmojingų.

Neabejojame, kad tokia knyga pasklis ne tik lietuviuose, bet ir plačioje JAV visuomenėje, ne vienam gal atverdama akis. Tada ir ana aukšta kaina, kurią sumokėjo Simas Kudirka už nepasiekusias pastangas ištrūkti laisvėn, bus gal ne visai veltui sumokėta.

J. Petr.

DR. ANNA BALIUNAS
AKUSERIJA IR MOTERŲ LIGŲ GERKLĖS LIGOS PRITAUKO AKINIUS
2858 West 63rd Street
Val: kasdien 10-12 val. ir 7-9 v vak. Šeštadieniais 10-1 val. Trečiadienį ir kitu laiku pagal susitarimą. Ofiso telefonas: PR 8-3229. Rez. telef. WA1brook 5-5074

Rezid. telef. 239-4893
DR. K. G. BALUKAS
AKUSERIJA IR MOTERŲ LIGŲ GINERKOLINĖ CHIRURGIJA
6449 S. Pulaski Road (Crawford Medical Building) Tel. LU 5-6446
Pirma liguonis pagal susitarimą. Jei neatliepia skambinti 374-8012

DR. VL. BLAZYS
PLAUCIŲ IR VIDAUS LIGŲ
2801 West 63rd Street
Kampas 63-ojos ir California
Val: kasdien nuo 6-8 val. vakaro Šeštadieniais 2-4 val. Trečiadienį ir kitu laiku pagal sutartį Ofiso telef. 476-4042
Rezid. tel. WA1brook 5-3048

DR. C. K. BOBELIS
Inkstų ir šlapimo Takų Chirurgija
Tel. 695-6583 — Elgin
425 No. Liberty Street
Route 25, Elgin, Illinois

apžvalga; Organizacijos; Veikla valduose.

● **MOTERIS, 1970 m. rugsėjo - spalio mėn. Nr. 5.** Lietuvių moterų žurnalas. Redakcinė kolegija: redaktorė Nora Kulavičienė, kalbos taisytoja Zuzana Daugvainienė, korektorė Zita Didžbalienė. Skyrius veda: A. Yčienė, L. Kairienė, E. Krikščūnienė, L. Murauskienė. Ad-

Tel. ofiso HE 4-5849. rez. 388-2333
DR. PETER T. BRAZIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
2434 West 71st Street
Val: pirm. ketv. 1 iki 7 popiet; antr. penkt. 1-5, treč. ir šešt. tik susitarus.

Dr. Ant. Rudoko kabinetą perėmė
DR. EDMUND E. CIARA
OPTOMETRISTAS
2709 West 51st Street
TEL. GR 6-2400
Val. pagal susitarimą: Pirmad. ir ketv. 1-4 ir 7-9; antradi. ir penktadi. 10-4; šeštadi. 10-2 val.

Ofs. 735-4477. Rez. PR 8-6960
DR. E. DECKYS
GYDYTOJA IR CHIRURGĖ
SPECIALYBĖ — NERVŲ IR EMOCIJŲ LIGOS
CRAWFORD MEDICAL BUILDING
6449 So. Pulaski Road
Valandos pagal susitarimą

Rez. Tel. GI 8-0873
DR. W. M. EISIN EISINAS
Akuserija ir moterų ligos Ginekologinė Chirurgija
6132 S. Kedzie Ave., WA 5-2671
Valandos pagal susitarimą. Jei neatliepia, skambinti: MI 3-0001

Ofiso tel. PR 8-2220
Sąnuo rezid. — Prospect 8-908
DR. JANINA JAKSEVIČIUS
JOKŠA
VAIKŲ LIGOS
2656 West 63rd Street
Pirmad. antradi. ketvirt. ir penktadienį 12-4 val. ir nuo 5 iki 8 val. Šeštadienį nuo 1 iki 4 val.

Ofs. PO 7-6000 Rez. GA 8-777
DR. A. JENKINS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3844 West 63rd Street
Val: kasdien nuo 1-4 p. p. ir 6 iki 8 val. Trečiadienį, antradienį, šeštadienį ir kitu laiku pagal susitarimą
Ofiso ir buto tel. Olympic 2-1381

DR. F. V. KAUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1407 So. 49th Court, Cicero
Val. kasdien 10-12 ir 4-7. Trečiadienį ir šeštadienį tik susitarus.

DR. ALG. KAVALIONAS
5540 S. Pulaski Rd.
VIDAUS LIGŲ IR KRAUJO SPECIALYBĖ
Valandos pagal susitarimą
Skambinti 585-2525
Telef. veikia 24 val.

Tel. — Reliance 5-1811
DR. WALTER J. KIRSTUK
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS (Lietuvių gydytojas)
3925 W. 59 Street
Val: pirmad. antradi. ketvirtadienį ir penktadienį nuo 12-4 val. p. p. 6-8 val. vak., šeštadienį 12-2 val. p. p. trečiadienį, uždaroma.

DR. IRENA KURAS
GYDYTOJA IR CHIRURGĖ
KODIKŲ IR VAIKŲ LIGŲ SPECIALYBĖ
MEDICAL BUILDING
7156 South Western Avenue
Pirmad., antradi., ketv. ir penktadienį nuo 11 val. iki 1 val. p. p. ir nuo 6-8 val. vakare. Trečiadienį, antradienį ir kitu laiku pagal susitarimą. Ofiso telefonas: RE 7-1148
Rez. tel. 239-2919

Tel. ofiso ir buto Olympic 2-4159
DR. P. KISIELIUS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
4938 W. 15th Street, Cicero
Kasdien — 8 val. ir 6-8 val. vak. Išskyrus trečiadienį
Šeštadieniais 12 iki 4 popiet

DR. MARIJA LINAS
AKUSERIJA IR MOTERŲ LIGŲ
2817 West 71st Street
Telef. HE1mlock 6-3545
(Ofiso ir rezidencijos)
Valandos pagal susitarimą

Ofiso tel. PR 8-7773. Rez. PR 6-4732
DR. A. MACIUNAS
CHIRURGAS
2859 West 63rd Street
Pirma tik susitarus
Valandos pirmad. ketv. 6-8 val. antradi. 2-4 val.

ministratorė Bronė Pabedinskienė. Leidžia Kanados Lietuvių katalikių moterų draugija. Redakcijos ir administracijos adresas: 1011 College St., Toronto 4, Ont., Canada. Metinė prenumerata \$5.00. Šis puikus, gausiai iliustruotas ir gero kultūrinio lygio žurnalas čia išseivijoje tęsia dar nepriklausomoje Lietuvoje prasidėjusią "Moteris" žurnalo leidimo tradiciją. Šis prasme šis pastarasis numeris yra jubiliejinis, minintis "Moteris" žurnalo 50 metų aukšinę sukakį.

Ofiso HE 4-1818. Rez. PR 6-9801
DR. J. MEŠKAUSKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
SPECIALYBĖ VIDAUS LIGOS
2454 West 71st Street
(71-os ir Campbell Ave. kampas)
Pirm. ir penkt. 2 — 3 p. p.
Antr. ir ketv. 9 — 11 v. r.
4-8 p. p. Šeštadi. 9 v. r. iki 12 d.

DR. FRANK PLECKAS
OPTOMETRISTAS
Kalba lietuviškai
2618 W. 71st St. — Tel. 737-5149
Iškiria akis. Pritaiko akinius ir kontaktinius lęšius
Val. pagal susitarimą. Uždaroma trečiadieniais

DR. A. PUSTELIŪNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
SPECIALYBĖ VIDAUS LIGOS
5159 South Damen
Tel. Ofiso PR 6-7800; Namų 925-7697
Valandos tik pagal susitarimą. Trečiadieniais uždaroma

Telef. — 423-2660
DR. E. RINGUS
RENTGENOLOGAS
9760 South Kedzie Avenue
Val. pirmad., antradi., ketvirtadienį ir penktadienį 8 v. r. iki 9 v. v. Treč. ir šeštadienį 8 v. r. iki 3 val. popiet.

DR. ZIGMAS RUDAITIS
SPEC. ORTHOPEDIJOS LIGOS
2745 West 69th Street
Tel. 737-2290; ofiso ir rezidencijoje
Pirma liguonis tik susitarus — (By appointment)

DR. LEONAS SEIBUTIS
Inkstų, Pūslės ir Prostatos CHIRURGIJA
Ofisas 2656 W. 63rd St.
Val: antradienį nuo 1-4 popiet, ketvirtadienį nuo 5-7 vakare
Ofiso tel. 776-2880; Rez. 448-5540

DR. J. J. SIMONAITIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Adresas: 4255 W. 63rd Street
Ofiso tel. Reliance 5-4416
Rez. G1rovelthi 6-0617
Valandos: pirm. ir ketv. nuo 12 val. iki 2 val. p. p. ir nuo 7 iki 8 v. vak. antr. ir penkt. nuo 12 iki 2 val. p. p. ir vakarais pagal susitarimą.

DR. P. STRIMAITIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Bendra praktika ir chirurgija
Ofisas 2750 W. 71st Street
Telefonas 925-82990
Valandos: 2-8 v. v., penktadienį 10-12 v. r., 2-8 v. vak. Šeštadienį, uždaroma

Rezid. tel. WA 5-3090.
DR. VYT. TAURAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Bendra praktika ir moterų ligos
Ofisas ir rez. 2652 W. 59th St.
Tel. Prospect 8-1223
Ofiso val: Pirm., antr., treč. ir penkt. nuo 2 iki 4 val. ir nuo 6 iki 8 v. v. Šeštadienį 2-4 val. popiet ir kitu laiku pagal susitarimą.

Of. Tel. HE 4-2123, Namų GI 8-6195
DR. V. TUMASONIS
CHIRURGAS
2454 West 71st Street
Pirma liguonis tik susitarus
Val. 2-4 p. p. ir 6-8 val. vak. Trečiadienį ir šeštadienį uždaroma

Tel. Prospect 6-9490
DR. ONA VASKEVIČIUS
(VASKAS)
GYDYTOJA IR CHIRURGĖ
6648 South Albany Avenue
Val: pirm., antradi., ketv. 6-8 val. vak., penkt. ir šeštadienį 2-4 popiet ir kitu laiku pagal susitarimą

Tel. ofiso PR 6-6446, rez. HE 4-3150
DR. F. C. WINSKUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3107 West 71st Street
Val: 2 iki 4 v. p. ir 7 iki 8 v. v. Treč. ir šeštadienį pagal susitarimą

DR. PETRAS ZLIOBA
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
6449 South Pulaski Road
Ofiso tel. 767-2141 Namų 636-4950
Val: pirmad. antradienį, penktadienį 8-4 v. r. ir 6-8 v. v. ketvirt. 6-8 v. vakaro. Šeštadieniais 11-1 val. popiet.

Valstybinis teatras Kaune, iš kurio sklido Lietuvos operos ir baletu garsas, skelbdamas nepriklausomo krašto meninę kultūrą.

KAI ENTUZIAZMO NETRŪKO

Lietuvos operos ir baletu auksinę sukaktį minint

Kai prieš 50 metų gruodžio 31 d. Kaune prasiskleidė pirmą kartą mūsų operos uždanga, Lietuva gyveno vos trečiuosius nepriklausomybės metus. Dar ginklams tebeskambant, menininkai pradeda rūpintis menu. 1920 m. pradžioje lyg gandrai pradeda iš įvairių kraštų grįžti visokie menininkai: tapytojai, skulptoriai, muzikai, dainininkai, dramaturgai, poetai. Susirinkę keliolika asmenų Kaune, susibūrė į vieną organizaciją — „Lietuvių meno kūrėjų draugiją.“ Draugijos nariai pasidalino į sekcijas: Muzikos sekcija susikūrė 1920 m. gegužės mėn., kurioje įėjo šie muzikai: Galaunie-nė, Grigaitienė, J. Tallat-Kelpša, Naujalis, Štarka, V. Žadeika, J. Zilevičius. Tai buvo pirmasis muzikų būrys. Vėliau prisidėjo grįžę iš užsienio: Kačanauskas, Bieliūnas, Byra. Iš šio būrio nei vieno nebuvo, kuris būtų kur nors operoje dainavęs ar dirgavęs (išskyrus Grigaitienę ir Bieliūną, kuriuodu Rusijoje menkutes roles pripuolamai operoje

J. ZILEVIČIUS

buvo pora kartų atlikę). Nieko nepaisant, buvo pradėta galvoti apie pastatymą operų lengvesnių atskirų scenų, pianu pritarant. Kadangi šalia veikė ir dramos sekcija, tad Meno kūrėjų draugija pasistengė iš Kauno miesto valdybos išnuomoti Miesto teatro patalpas, kad galėtų savo pastatymus realizuoti. To teatro administratorium paskiriamas J. Zilevičius. Teatras buvo labai apleistas. Langų didelė dalis išdaužyta, durys ne visos tvarkoje, šviesa menka, dekoracijos senos, nudėvėtos, nei rūbų, nei scenai baldų; žiūrovų kėdės suklerusios, girgždančios; sienų tinkas vos pakenčiamas, per stogą bėgo vanduo; aktorių kambariuose nebuvo nei kėdžių, nei langų — jie buvo popieriais užlipyti ir skurdliais užkaišioti. Taip atrodė tuomet vienintelis Kauno miesto teatras. Kadangi ir už tą daržinę

reikėjo miestui mokėti nuomą, o draugija neturėjo lėšų, teatras buvo išnuomojamas šokiams, baliams, vaidinimams žydų, rusų, retkarčiais vokiečių ir lietuvių ruošiamiems koncertams. Iš gaunamos nuomos buvo apmokama alga tarnautojams, mies-

Lietuvių operos taryba, kurios pastangomis 1920 m. gruodžio 31 d. Kaune buvo pastatyta Verdi opera „Traviata“. Iš kairės į dešinę: J. Zilevičius, J. Tallat-Kelpša, St. Šilingas ir K. Petrauskas.

tui nuoma, o pešas ėjo būti-niems dalykams taisyti bei nau-jiems įsigyti.

1920 m. vasarą grįžta iš Rusi-jos Kipras Petrauskas, iš Ame-rikos M. Petrauskas ir A. Sodei-ka. Jie, čia suruošę po koncertą, išvažiuo į Vilnių ten operetės organizuoti. Tačiau kauniškis muzikų būrelis savo darbą tęsė toliau, ir pavienių operos scenų repeticijos prasidėjo dainininkės Grigaitienės bute. Buvo manoma statyti scenas iš Čaikovskio ope-ros „Eugenijus Oneginas“. Pir-muosius operos pastatymus pa-sižadėjo pinigų paremti Draugi-jos valdyba. Tuo tarpu lenkai užima Vilnių, ir broliai Petraus-kai su Sodeika vėl atsiranda Kaune. Dar bebūnant Petraus-kams Vilniuje, kauniečių būrelis buvo pasiuntęs du kartus pas juos savo pasiuntinį Kačanaus-ką, kviesdamas juos prisidėti prie operos kūrimo darbo, nes būrelis buvo įsitikinęs, kad, aniems at-vykus, darbas eis, greičiau, bus galima visą kurią nors operą pa-statyti. Bet vilniečiai atsakė. O kada jie atsidūrė Kaune, tai K. Petrauskas buvo vėl pa-kartotinai kviečiamas ir jau da-bar sutiko. Gavęs iš Meno kūrė-jų draugijos savo veikimui visą laisvę, Kipras Petrauskas ėmė-si darbo. Pasikvietė atitinkamus, jo nuomone, operai bendradar-bius: St. Šilingą, J. Tallat-Kelp-šą, J. Zilevičių. Meno kūrėjų draugija šių vyrų kvartetą pava-dina Operos taryba. Šis kvarte-tas ir yra faktinis Lietuvos ope-ros įkūrėjas.

Kadangi K. Petrauskas buvo vienintelis autoritetas operos pa-ruošoje, nes jau Karališkoje ru-sų operoje buvo skynęs laurus, tad, savaime aišku, jis darbe ir buvo didžiausias autoritetas, nes

Iš jaunųjų poezijos

Tamsoj jie buvo šviesa

DAIVA KARUŽAITĖ

MUILO BURBULAI

Kai buvau maža,
Žaisdavau muilo burbulais
Ir žavėdavausi jų
Kintančiom spalvom.
Burbulai sprogo,
Ir išsiveržė juokas,
Vaikiško džiaugsmo juokas.

Kai atėjo naktis,
Tamsoj jie buvo šviesa.
Sprogo —
Ir liko tik tamsybės...

ILGESYS

Kai išvažiuoai,
Užgesinai žvakę,
Palikdamas mano širdį
Ir sieloj
Tamsybę.

Tu vis gyven
Mano ilgesy.
Kai grįši,
Dėgsime vėl žvakę
Kartu.

TU IR AS

Mes pagauti saulės spindulį
Tinkle
Ir slepiamės kartu
Vėjo šešėliuos —
Tu ir aš,
Mes kartu, vienas ir
Tas pats.

Bokšte aukštai gyvenai,
Pasiėkti tavęs negalėjau
Ir likau žemai,
Koi mane pakėlėi.
Bokštą palikai,
Sienas išgriovei,
Ir buvome kartu
Tu ir aš.
Mes tas pats

Daiva Karužaitė, jauna 16 metų poetė, gyvenanti Chicagoje ir lankanti Hub-bard aukštesniąją mokyklą. Jos pluoš-tą eilėraščių čia ir spausdiname.

Likome saulės spindulį
Tinkluos
Visada, visada...

AMEN

Kur Tu buvai,
Kai saulė pirmą sykį
Pabėrė savo spindulius žemėn,
Ir pasidarė šešėliai?
Ar Tu žinojai,
Jog šešėliai vien tik žemėje?
Ar tu juos žinojai,
Tėve mūsų, kurs esi danguje?

Kur Tu buvai,
Kai pirmas žmogus šešėlyje,
Paėmęs akmenį, daužė
Kito Tavo kūrinio kaukolę,
Kai ji sutreskėjo į dalėlytes,
Ar šešėliuose nematėi,
Tėve mūsų, kurs esi danguje?

Kur Tu buvai,
Kai Tavo sūnūs ir dukterys šešėliuose,
Sukalė du medžio gabalus,
Padarė kryžių žmogaus akivaizdoje
Ir ant jo prikaltė savo brolių Kristų?
Ar Tu žinojai,
Tėve mūsų, kurs esi danguje?

visi kiti čia buvo lyg viščiukai, rauskas buvo pats vyriausias, be mažiausio pasipriešinimo visi jo nurodymus sekė. Šitaip susitvar-kius, darbas tuoj prasidėjo visu smarkumu.

Nutarta statyti Verdi „Travia-tą“. Reikia visų pirmą knygų, o jų Lietuvoje nėra. Telegramomis išrašytos greit atėjo iš Italijos. Bet neilgai trukus leidėjai pra-nešė, kad dainininkams jie kny-

gas šiunčia, bet, jei norėsite gau-ti ir orkestrui gaidas (jos yra vi-sai kitokios negu dainininkams), tai turite užsimokėti už vaidini-mo teisę tam tikrus pajamų nuo-šimčius nuo kiekvieno vaidinimo.

Gavę gaidas, tuoj visi pradėjo dirbti su užsidegimu. Tik buvo didžiausias vargas su lietuviškais žodžiais, nes opera buvo spaus-dinta italų ir vokiečių kalbom. (Nukelta | 4 psl.)

Protestantų Kalėdos

ALEKSANDRAS SOLZENICINAS

Novelė „Protestantų Kalėdos“ — yra paimta iš Al. Solženicino veikalų „Pirma-sis ratas“. Veiksmas vyksta imonėje „Sa-raška“. Tas žodis matyt yra kilęs iš žo-džio „Sarada“ — mįslė. Tai „kraupi imo-nė, paremta blefu ir apgaule“. Saraška yra Maskvos priemiestyje. Ji vadinama Mav-rino Institutu. Tai specialus technikos in-stitutas.

Jame dirbo (1950 m.) Mavrino specia-laus kalėjimo 281 įnamis. Jie čia buvo su-vežti iš daugelio priverčiamo, da-vo sto-vyklų, atrenkant prasikišiusius matemati-kus ir kitų rūšių specialistus. Jiems buvo suteiktos įvairios lengvatos, kurios turėjo anuos skatinti išspręsti įvairius techni-škus uždavinius — mįsles, sukonstruoti įvairius naujus p-letaisius ir t. t. Solženicinas yra baigęs matematikos fakultetą. Jis taip-gi išbuvo „Saraškoje“ kelius metus. Vert.

Kėdė stovėjo patalpos kampe tarp dvigu-bų suolų. Viršuj pritvirtintas čiužinys apsau-gojo visą patalpos kamą ir mažutę eglutę nuo lubų lempų akinančios šviesos.

Šeši vyrai, storuose tamsiai mėlynos spalvos parašiutininkų kombizonuose, stovėjo arti Kalėdų eglutės ir, nulenkę galvas, klausėsi, kai vienas iš jų, rusvas, smulkiaveidis Maksas Rechtmanas skaitė iš atminties pro-testantiškas kalėdines maldas. Daugiau nieko nebuvo toje erdvoje patalpoje, kurioje buvo priroglinta daug dvigubų suolų su privirin-tais atlošais. Visi kiti, po pietų ir po valan-dos vaikščiojimo, išėjo į naktinę pamainą dirbti.

Maksas baigė maldas. Visi šeši atsisėdo. Penki iš jų buvo kupini skaudžių, bet ir ma-lonių tėviškes prisiminimų, jųjų numyotos, tvarkingos Vokietijos, kurioje ta visų metų svarbiausia šventė buvo tokia giedri ir jau-dinanti.

Šeštasis iš jų buvo stambaus stoto žmo-gus su bibliinio pranašo tankia juoda barzda

— jis buvo žydas ir komunistas. Levo Rubino likimas buvo susipynęs su Vokietija ir taikos ir karo metais.

Taikos metu jis buvo filologas-specialistas vokiškų dialektų. Jis kalbėjo be klaidų hoch-deutsch ir plattdeutsch arba senobine vokie-čių kalbos tarne. Jis gerai atsiminė visus vo-kiečius rašytojus, kurių veikalai buvo bent kada nors atspausdinti. Atrodė, lyg jis pažin-tų juos visus asmeniškai. Jis galėjo kalbėti a-pie mažiausius. Pareimio miestelius, tarsi jis dažnai būtų vaikščiojęs jų pavėsingomis alė-jomis.

Tačiau jis buvo buvęs tik Prūsijoje — ir tik karo metais fronte. Jis buvo sovietinis ma-joras „Priešo kariškų pajėgų ardymo skyriu-je“. Jis atrinkdavo iš karo belaisvių stovyklų vokiečius, sutinkančius jam pagelbėti. Paėmęs juos iš stovyklų, jis atiduodavo juos į gerai vi-su kuo aprūpintas specialias mokyklas. Kai ku-riuos jis pergabendavo per frontą, aprūpinęs juos sporgstama medžiaga — TNT, padirbto-mis vokiečių markėmis, suklustotais paleid-i-mo iš kariuomenės dokumentais ir karių in-dentifikacijos pažymėjimais. Jie galėdavo su-sprogdinti tiltus ir pasiekę namus, džiaugtis, kol juos sugaudavo. Su kitais jis diskutavo Goethės ir Schillerio veikalus ir ruošė propa-gandinius lapelius. Vėliau susodindavo juos į sunkvežimius su garšakalbiais, kurie važinė-damį pafrontėje įtikinėjo ir kvietė savo drau-gus kareivius nukreipti ginklus prieš Hitlerį. Kai kada, jis pats su grupe mokinių pėridavo

fronto liniją ir užkreičiančia įtikinimo jėga už-imdavo įtvirtintus punktus, tuo išgelbstint nuo sunaikinimo smogiančius sovietų batalio-nus.

Tačiau jis negalėjo atversti vokiečių, ne-tapdamas vienu iš jų, nepradėdamas jų my-lėti, o vėliau, karui pasibaigus, juos užjausti. Už tai jis buvo suimtas. Jo paties administraci-jos nariai kaltino jį, kad jis po 1945 sausio mėn. sovietiškos ofenzivos pradėjo šnekėti prieš bolševikų skelbiamą šūkį: „Kraujas už kraują, mirtis už mirtį.“

Kaltinimai buvo teisingi. Jis pats jų nepa-neigė. Tačiau padėtis buvo daug sudėtinges-nė, nei buvo paskelbta laikraščiuose ir galu-tiniame teismo sprendime.

Du naktiniai staliukai, pristumti prie suo-lo, ant kurio stovėjo apšviesta Kalėdų eglutė, buvo valgomas stalas. Jie pradėjo vaišintis („Saraškos“ kaliniai galėjo užsisakyti maisto produktų iš Maskvos krautuvijų) konservais, šalta kava ir namų gamybos pyragaičiais. Greitai prasidėjo ir diskusijos. Maksas stengėsi kalbėti taikingomis temomis: prisiminti seno-binius liaudies papročius, jaudinančias Ka-lėdų nakties istorijas. Alfredas, dėvęs akinius — Vienos universiteto studentas fizikas, ku-riam buvo sutrukdyta baigti mokslus, labai patraukliai kalbėjo austrišku akcentu. Gusta-vas, jaunuolis, Hitlerjugendo narys, kurį pa-ėmė į nelaisvę, savaitei praėjus nuo karo pa-baigos, apskritveidis, sėdėjo ramiai. Jo rausvos ausys persišvietė. Jis išplėstomis akimis žiū-

rėjo į eglutės šviesas, nedrįsdamas įsiterpti į vyresniųjų pokalbį.

Tačiau vis tiek kalbos krypo į karą. Kaž-kas priminė 1944 m. Kalėdas prieš penkerius metus, kuomet kiekvienas didžiavosi Ardėnų ofenziva ir, kaip senovėje, nugalėtieji pradėjo vyti nugalėtojus. Jie prisiminė, kaip tą Kūčių naktį visa Vokietija klausė Goebbelso.

Rubinas, pešdamas savo barzdos šerius, tai patvirtino. Jis atsiminė tą kalbą. Ji buvo įspūdinga. Goebbelsas kalbėjo su giliu skaus-mu. Atrodė, kad jis pats pasiėmė visas sun-kenybės, kurios laužė Vokietiją. Jis tarytum nujutė savo artėjantį galą.

SS Obersturmbannführeris Reinholdas Zimmelis, kurio ilgas kūnas vos galėjo įtilpti tarp stalo ir dviviečių gultų, neįvertino Ru-bino rafinuoto mandagumo. Jam buvo nepa-kenčiama galvoti, kad tas žydas drįsta reikšti savo nuomonę apie Goebbelsą. Jis niekaip ne-būtų sutikęs sėdėti čia prie to paties stalo, je-gu jam būtų užtekę valtos atsisakyti sutikti Kūčias su savo tėvynainiais. Tačiau visi kiti vokiečiai primygtinai reikalavo, kad ir Rubi-nas būtų jų tarpe. Mažoje vokiečių bendrijo-je, kurią likimas nusviedė į auksinį narvą „Sa-raškos“, esančios gilumoje laukinio, šalto kraš-to, vienintelis susivokiąs asmuo buvo tas prie-šo kariuomenės majoras, karo metais sklėides tarp jų nesantaika ir pragaištį. Tik jis vienas sugebėjo išaiškinti jiems svetimų žmonių ma-nieras ir papročius, patarti jiems, kaip reikia

(Nukelta | 4 psl.)

KAI ENTUZIAZMO NETRŪKO

(Atkelta iš 3 pusl.)

O visą veikalą išversti tai ne valandos darbas. Vertimą paskubomis padarė poetas Faustas Kirša. Bet koks sunkus darbas, kai vertime tekstą reikia pritaikinti prie gaidų. Vienur žodžių per daug, kitur per mažai, kitur reikia visai tekstą keisti, nes jis dainuojant neskamba ir t. t. Pasakui dirigentas išstas dienas ir naktis sėdėjo, kol visus tekstus sutaukė. Repeticijos prasidėjo teatro administracijos raštinėje — mažam kambarėlyje. Ten buvo pora senų kėdžių, aplūžęs stalius ir pianinas, gautas iš Žemės ūkio ministerijos.

Kuomet reikėjo solistams ruošti partijas, nebuvo kam pianu palydėti. Reikėjo pianistų, o savų dar nebuvo. Reikėjo vaik-

tinėti po kavines ir muzikantų tarpe ieškoti "pianistų". Atsirado keletas žydėlių iš Vilniaus. Bet geriausias pasirodė visai jaunutis, tuomet dar pusberniukas, L. Hofmekleris. Sutvarkius šį dalyką, tuoj reikėjo ieškoti ir suflerio. Jo neradus, suflerio pareigas turėjo prisiimti administratorius. Po pirmo pastatymo toliau jau sufleriuodavo A. Vanagaitis, būsimasis "Margučio" redaktorius. Režisuoti ir sceną sutvarkyti K. Petrauskas pasikvietė dramaturgą K. Glinskį. Dekoratoriaus taipgi nebuvo. Tik vėliau atsirado Vl. Didžiokas, kuris šiek tiek senas dekoracijas apiplovė, vieną kitą dalį pats padirbo, ir viskas jau buvo premjerai paruošta. Rūbų teatre nebuvo. Pirkti lėšų irgi nebuvo.

Tad Taryba nutarė, kad artistai vaidins paprastuose išieginuose rūbuose. Vienintelis štarka tuomet turėjo mėgėjų chorą. Jis pasižadėjo paruošti chorą, bet choro repeticijom nebuvo tinkamo kambario. Reikėjo ir jo ieškoti kitur. Vargais negalais tai sutvarkius, reikėjo galvoti ir apie orkestrą, kuris gi yra visos operos pagrindas: nebus orkestro, nebus operos. Muzikantų yra, bet tinkamų mažai. O antra vertus, nėra iš ko jiems mokėti. Muzikantų 99% žydai. Lietuvis vienu vienas — smuikininkas Leškevičius. Trūko Kaune ir kai kurių instrumentų. Reikėjo ir be jų apsieiti.

Stygininkus pasisekė šiaip taip surasti. Bet jie visi groja restoranuose ar kavinėse. Tų įstaigų

savininkams, o ir patiems grojinkams tikrasis menas mažai rūpėjo. Todėl, kur restoranas ar kavinė leidžia savo smuikininkams groti ir operoje, ten pats muzikantas neina, politikuoja, kad tik daugiau pinigų gautų, o kur savininkas neleidžia — ten muzikantas neva nori eiti. Jų tarpe beveik visi nelietuviai. Todėl teko kreiptis net į Vidaus reikalų ministerį R. Skipitį ir į karo komendantą, prašant pagalbos. Kai su jais buvo pasikalbėta, tuomet iš karto visi grojantys į repeticijas ir į spektaklių atėjo. Kur reikėjo pučiamųjų instrumentų, ten Krašto apsaugos ministeris žukas ir jo padėjėjas J. Byla pagelbėjo, visuomet prisijusdami iš kariuomenės orkestrų pavienius reikalingus muzikantus iš Ukmergės, Kėdainių, Alytaus ir kitų kariuomenės dalių. Kai trūko kokios nors rolei solisto, buvo iškoma ministerijų raštinėse. Ten jų buvo nemažai surasta. Pagaliau po dviejų mėnesių darbo, operą buvo galima pastatyti.

Kai spaudoje buvo pranešta apie operos premjerą, mieste ir provincijoje inteligentų tarpe buvo dvi viena kitai priešingos nuomonės. Vieni kalbėjo, kad visa tai tik svajonės, tik vaikų darbas. Kiti tvirtino, kad viskas pasiseks.

Pradėjus bilietus ruošti pardavimui, administratoriaus dūrys, tuomet gyvenusio teatro rūmuose, neužsidarė išstas dienas. Kadangi teatre buvo vos 500-600 vietų, o nemažai jų reikėjo rezervuoti valdžios ir miesto valdybos žmonėms, diplomatiniam korpusui, seimo prezidento nariams ir kt., tai pardavimui bilietų liko labai mažai. Seimo nariai ir kiti žymūs asmenys, kurie nesitikėjo kasoje gauti bilietų, stengėsi įvairiais būdais juos kitaip įsigyti. Atsirado net "perkūpičių", kurie įsigytus bilietus siūlė parduoti kelis kartus brangesnėmis kainomis. Vienu žodžiu, tuomet visų akys buvo nukreiptos į operą.

Ir štai lauktoji valanda — gruodžio mėn. 31 d. 7 val. 15 min. vak. Pasirodė scenoje St. Šilingas, Operos tarybos narys, prakalbėdamas į pilnutėlę salę publikos šitaip: "Daug yra tautos gyvenime svarbių etapų, prie kurių tauta prieina tik per šimtų metų. Vienas tų istorinių etapų lietuvių tautai bus ši diena. Šiandien susilaukėm tos dienos, kada nepriklausomoje Lietuvoje galime atidaryti pirmąją lietuvių operą." Kas beatmins visa, ką toliau jis sakė. Daugeliui akyse žibėjo ašaros. Tai buvo momentas, kurio niekas neužmirš, kas tik turėjo laimės ten būti.

Ir tokią graudžiai džiaugsmingą valandą, staiga pasikėlia uždanga ir, kaip perkūno griausmas, suskamba visų solistų lūpose, chorui ir orkestrui pritariant, "Lietuva, Tėvyne mūsų". Po to prasidėjo overtiūra, ir operą jau žengė pirmuosius savo gyvenimo žingsnius.

Vieni solistai drebėjo iš baimės, kiti iš nuovargio. Nieko stebėtino, nes nemažas skaičius a-

Viens iš daugiausiai perkamų knygų yra **Izvertė Daužvardienė**

POPULAR LITHUANIAN RECIPES

Ši kiekvienas atras savo mėgstamą lietuvišką patiekalo receptą arba sūrą nauja. Iki šiol nerasta, kurių čia yra virš 200

Knyga parašyta anglų kalba. Tai labai tinkama dovana vresnėms ir ypač naujai pradedančioms šeimoms. Pasaulyje šie receptai yra labai mėgstami.

Kaina tik \$2.75 dol., galima gauti draugų.

Illinois gyventojai prie knygos kainos prašomi pridėti 5 proc. mokesčius.

Protestantų Kalėdos

(Atkelta iš 3 pusl.)

elgtis ir išversti iš rusų kalbos paskutines radijo žinias.

Besistengdamas kiek galima skaudžiau įgelti Rubiną, Zimmelis pasakė, kad Reiche buvo šimtai ugningų kalbėtojų. Tad yra įdomu, jis pridėjo, kodėl bolševikai benorėjo skelbti tik tas kalbas, kurios buvo jų iš anksto parašytos ir užgirtos. Kaltinimas buvo ypatingai įžeidžiantis, nes buvo teisingas. Ir ne vienas negalėjo tinkamai išaiškinti tokios elgsenos istorinių priežasčių šitam priešui ir žudikui. Rubinas jautė nenumaldomą pasibaurėjimą Zimmeliu. Jis prisiminė, kai pastarasis, po daugelio metų, praleistų Butyrkos kalėjime, atvyko į "Sarašką". Tada jis dėvėjo susproginėjusį odinį švarką, turintį kai kurių civilinio SS ženklų likučius - civilinis SS buvo būriausia SS šaka. Net kalėjimas negalėjo sušvelninti iš jo veido dvelkiančio žiaurumo. Budelio žymės buvo jame giliai įspaustos. Zimmelio buvimas sudarė Rubinui didelį nemalonumą šioje Kūčių vakarienėje. Tačiau visi kiti neatlaidžiai kvietė jį atvykti. Rabinui buvo gaila jų, vienių ir likimo nusviestų į svetimą šalį. Galop jam išryškėjo, kad, atsisakydamas dalyvauti, jis apniauktų debesimis jį šventę.

Užgniauzdamas pyktį, Rubinas citavo vokiečių kalba Puškino patarimą, kad jie nbandytų spręsti klausimų, aukštesnių už jų batų aulius.

Maksas, pajutęs pavojų, skubėjo palaužti neišvengiamą susidūrimą. Tai Maksas, Levo mokomas, jau skaitė skiemėnims rusų kalba Puškina. Jis paklausė Reinholdo, kodėl jis pasiėmė pyragaitį be plaktos grietinėlės? Ir kur Levas buvęs per paskutines Kūčias?

Reinholdas pasiėmė šiek tiek grietinėlės. O Levas prisiminė, kad jis būvęs bunkeryje prie Narevo prietilčio, šalia Rozano. Ir kai penki vokiečiai prisiminė savo sudraskytą ir sutremptą Vokietiją, papuošdami ją gražiausiomis spalvomis, Rubinas staiga prisiminė Narevo prietilį ir raistingus miškus aplink Ilmenio ežerą. Mažos spalvotos švieselės spindėjo šešerių vyrų akyse.

Vyrų norėjo sužinoti paskutines naujienas. Tačiau Rubinas gėdijosi apžvelgti gruodžio mėnesio įvykius. Pagaliau gi jis neprivalėjo elgtis kaip nekomunistas ir atsakyti vilties praukūti žmones. Jis taip pat negalėjo bandyti jiems aiškinti, kad dabartiniame sudėtingame amžiuje socialistinė teisybė skleidžiiasi aplinkiniams, iškreiptais keliais. Todėl jis — vardan komunistinės doktrinos — atrinkdavo jiems, kaip pašąmoningai ir sau pačiam darė, tik tokius įvykius, kurie atitiko pagrindinį kelią ir nutylėdavo abejotinus, jį užtemdinančius. Tačiau šitame gruodyje, išskyrus Sovietų Rusijos-Kinijos derybas, jau per daug ilgai užsitęsiasis ir tautų vado 70-tą gimtadienį nieko ypatingo neatitiko. O vokiečiams pasakoti apie Traicho Kostovo bylą, kurios metu teismo farsas buvo taip šurkščiai suvaidintas, kuriame net korespondentai buvo apkūmščiuoti ir po teismo pasėdžio atidėjimo perskaitytas susklastotas prisipažinimas, tariamai Kostovo pasirašytas mirtininkų vienuotėje — tai būtų gėda ir tikrai nebūtų naudinga indoktrinacijos tikslams.

Todėl šiandien Rubinas daugiausia kalbėjo apie istorinį Kinijos laimėjimą.

Maksas klausėsi Rubino ir, linkėdamas galva, pritarė. Jo rudos, alyvos formos akys buvo nekaltos. Jis buvo atsidaęs Rubinui. Tačiau nuo Berlyno blokados jis pradėjo abejoti Rubino informacijomis.

Rubinas nežinojo, kad Maksas rizikavo savo sprandą mikrobangų laboratorijoje, kurioje sumontuodavo, klausėsi, o vėliau išardydavo miniatiūrinį priimtuvą, kuris visiškai neatrodė kaip priimtuvas. Su juo jis klausydavo Koelną ir Londono BBC vokiečių kalba. Todėl jis žinojo ne tik Traicho Kostovo bylą, bet ir tai, kaip jis viešame teismo posėdyje paneigė visus prisipažinimus, smurtu išgautus tardymo metu, bet ir Šiaurės Atlanto Santarvės planus ir ūkines žinias iš Vakarų Vokietijos. Savaiame suprantama, kad jis visa tai pasakodavo ir kitiems vokiečiams.

Ir jie visi, linkėdami galvas, pritarė Rubinui. Visokiu atveju, jau seniai buvo laikas Rubinui eiti. Pagaliau jis net nebuvo atleistas nuo naktinio darbo. Svečias gyrė pyragaičius. Vienos studentas liaupsinančiai dėkojo už komplimentus. Vokiečiai primygtinai ir tiek ilgai, kiek mandagumas reikalauja, kvietė jį pasilikti. Jam gi vis dėlto išėjus, jie pradėjo giedoti kalėdines giesmes prislopintais balsais.

Rubinas išėjo į koridorių, nešinas mongol-suomių žodyną ir Hemingway vieną tomą anglų kalba.

Koridorius buvo platus. Jo laikinos grindys buvo šiurkštus medžio. Jame nebuvo langų. Dieną ir naktį švietė elektra. Tai buvo tas pats koridorius, kuriame Rubinas su kitais smalsiais inžinieriais aplausinėjo iš kitų stovyklų atvykusius kalinius laike triukšmingos pietų pertraukos. Į tą koridorių atsivėrdavo dūrys nuo vidaus laiptų, o taip pat kelerių vienučių dūrys. Jos buvo patalpos, nes neturėjo užraktų, bet jos irgi buvo vienuotės, nes jų duryse buvo vilkeliai — maži stiklo langeliai. Sargai niekuomet jais nesinaudojo, bet jie buvo padaryti, nes Saraška buvo vadinama specialiu kalėjimu, o pagal kalėjimų statutą tokie langeliai turėjo būti.

Pro vieną tokį langelį buvo galima matyti dar vieną Kūčių šventę: latvių grupę, gavusi leidimą nedirbti, iškilmingai sutiko Kalėdas.

Visi kiti kaliniai dirbo. Rubinas baiminosi, kad jis galės būti suimtas ir nuvestas pas majorą Šikina pasiaiškinti.

Plačios dvigubos dūrys buvo abejose koridoriaus galuose. Vienos buvo medinės ir vedė į aptvertą vietą, kokios paprastai būna kaimo bažnyčiose virš altoriaus. Kitos buvo apkalintos nuo apačios iki viršaus geležimi ir užrakintos. Kaliniai jas vadino "šventomis durimis".

Rubinas priėjo prie jų ir pabeldė į mažą langelį. Kitoje pusėje atidus ir nejudantis veidas prisiglaudė prie stiklo.

Raktas pasisuko tyliai spygoje. Sargybinis buvo geraširdiškai nusiteikęs.

Rubinas užkopė iki laiptų galo. Perėjo skersai marmurinę laiptų aikštelę. Ten stovėjo senoviniai raiziniai ornametuotos, bet jau nebeikiančios dvi lempos. Tuomet jis įėjo į laboratorijos koridorių ir atidarė duris, ant kurių buvo užrašyta: AKUSTIKA.

Išvertė Domas Jasaitis

Kipras Petrauskas operoje "Carmen"

nuometinių "solistų" buvo vos kelias valandas prieš vaidinimą atėję teatran iš kitokio darbo raštinių. Trūkstant profesionalų, reikėjo sirgti solistai, o kadangi ir taip mažai jų tebuvo, teko keletą kartų vaidinimus nukelti. Šalia to, senos pašiurpusios scenos grindys buvo taip dulkėtos, kad jų nebuvo galima jokiū būdu išvalyti. Kuomet tik tekdavo permainingi dekoracijos ar šokti baletui laike vaidinimo, nuo dulkių debesio solistai tiesiog springdavo.

Pradėjus darbas, pasirodė ši "daržinė - teatras" netinka operai, nes buvo per menkas apšildymas, nuo žiemos skersvėjų, pradėjo sirgti solistai, o kadangi ir taip mažai jų tebuvo, teko keletą kartų vaidinimus nukelti. Šalia to, senos pašiurpusios scenos grindys buvo taip dulkėtos, kad jų nebuvo galima jokiū būdu išvalyti. Kuomet tik tekdavo permainingi dekoracijos ar šokti baletui laike vaidinimo, nuo dulkių debesio solistai tiesiog springdavo.

Pradėjus statyti op. "Demoną", buvo paruoštos naujos dekoracijos. Joms piešti buvo suvartota keli pūdai kreidos miltų. Visa tai buvo su klijais į dekoracijas įpiešta. Jas keičiant, visur pasilikdavo spalvotos krūvos nutrūpėjusių kreidos miltelių. Galima įsivaizduoti, kaip turėjo dainininkai ir baletas tokiose spalvotose dulkėse jaustis.

Šiandien visa tai atrodo lyg pasaka, o tuomet daug kam dėl to buvo vieni nemalonumai. Vis dėlto pirmą žiemą iki sezono pabaigos buvo pastatyta: "Traviata" 9 kartus, "Birutė" 3 kartus, "Demonas" 4 kartus ir surengta 6 koncertai — iš viso buvo 22 paruošimai, o jau antrasis metais,

turint repertuare perėitų metų operas ir naujų kiek pridėjus, buvo 49 paruošimai.

Taip metai po metų opera augo. Kai ji šventė 5 metų sukaktuves, jau turėjo repertuare 17 operų ir 3 paruoštas pastatymui, operos pastatymų buvo jau 300, daugiausia buvo vaidinama "Traviata" — 41 kartą. Opera jau turėjo 46 asmenų apmokamą chorą, 44 instrumentų orkestrą, 2 dirigentus, vieną choro dirigentą, 20 solistų, vieną režisierių, vieną baletu šokėją ir 15 mokinių, apie 20 asmenų padedamojo personalo, rūbus, dekoracijas, dailininkus. Šiandien neturiu po ranka visų statistikos duomenų, bet jei per 5 metus ji tiek išsiplėtė, tad per 24 metus intensyviausio darbo dar labiau išaugo. Tada opera jau turėjo puikiai atremontuotą teatrą su daugiau kaip 700 vietų. Kauno opera buvo tikras nepriklausomos Lietuvos kultūrinio gyvenimo pasididžiavimas.

KULTŪRINĖ KRONIKA

● Rimvydo Šilbajorio knyga apie laisvojo pasaulio lietuvių rašytojus jau minima ir amerikiečių spaudoje. Šiomis dienomis knygų rinkon Oklahomos universiteto leidykla atidavė prof. R. Šilbajorio didelį veikalą apie keturiolika lietuviškosios išieivijos rašytojų. Veikalas išleistas anglų kalba. Prie jo išleidimo prisidėjo ir Lietuvos fondas, 3,000 dolerių paremdamas aną universitetinę leidyklą.

Į šią knygą jau pirmosiomis dienomis amerikiečių spauda atkreipė dėmesį. Universiteto miesto Norman, Okla., laikraštis "The Norman Transcript" gruodžio 17 d. laidoje aną knygą recenzuoja, teisingai nušviesdamas šiandieninę lietuvių tautos ir jos literatūros situaciją ir aptardamas knygojū mini-mus rašytojus. Recenzijos laikraštėje antraštė: "Book Discusses Lithuanian Writers". Pats R. Šilbajorio veikalas vadinasi: "Perfection of Exile: Fourteen Contemporary Lithuanian Writers". Jis jau gaunamas ir "Drauge", kaina \$8.50.

VALOME KILIMUS IR BALDUS
Pisuname ir vasuojame visų rūšių grindis.
J. BUBNYS — Tel. RE 7-5108

NEW RATES

6% PER ANNUM
OF \$5000.00 OR MORE
ON CERTIFICATES
2 Year Maturity

5 3/4% PER ANNUM
ON CERTIFICATES
OF \$1000.00
One Year Maturity

5 1/4% PER ANNUM
ON CERTIFICATES
OF \$1000.00 OR MORE
6 Month Maturity

5 1/4% PER ANNUM
ON 90 DAY NOTICE
PASSBOOK ACCOUNTS
\$100.00 Minimum

5% PER ANNUM
ON ALL PASSBOOK
ACCOUNTS

DIVIDENDS COMPOUNDED DAILY. PAID QUARTERLY

Chicago Savings & Loan Assn.

JOHN PAKEL, Sr., Chairman of the Board MRS. PHIL. PAKEL, Pres.

6245 SO. WESTERN AVE. TEL. GR 6-7575

HOURS: Mon 12 P.M. to 8 P.M. Tues 9 to 4. Thurs and Friday 9 to 8. Sat 9 to 12:30

I RELIGIJOS ATEITĮ ŽVELGIANT

(Atkelta iš 1 psl.)

sių religijos sociologu Amerikoje, skaitė referatą: "Sociologiniai mąstymai apie religijos ateitį". Jis prisipažino, kad sunku esą pasakyti, kokia busianti religijos ateitis modernioje visuomenėje. Šitoks kuklus pasisakymas sukėlė simpatijų nustebusių klausytojų tarpe, nes jis išėjo iš lūpų tos mokslo šakos (sociologijos) atstovo, kuri daugelio nuomone viena turinti raktus į ateitį. Be to nustebino ir jo pasisakymas prieš modernizuotas religijos formas, kurias jis laikė reaguojančiu bandymu atgauti seniasias pozicijas visuomenėje. Kad religija ir Bažnyčia, pasisavindamos šiuo dienu revoliucinę etiką, galėtų moderniam žmogui įgauti kultūrinės bei politinės svarbos, Berger'is laikė negalimu dalyku. Šio vyksmo jis nelaišką savitu religijai ir Bažnyčiai.

Čia pasirodė, kad šiandien krikščioniškas gyvenime užsiangažavę teologai kitaip į dalyką žiūri ir radikaliau skiria įstaigines krikščionybę nuo revoliucinės, negu tuo atžvilgiu neutralūs sociologai. Bažnyčia kaip "establishment" Salzburg'o suvažiavime buvo laikoma jau palaidotu dalyku.

Berger'is nustebino klausytojus ir savo pranašyste apie transcendencijos grįžimą į žmogaus gyvenimą. Jis pabrėžė didelį susidomėjimą religiniais klausimais tiek Vakaruose tiek Rytuose. Sekuliarizacijos proceso į šalį nustumti ar pridurinti religiniai impulsai gali vieną dieną staiga atsigauti ir suliepsnoti. Taip pat ir Amerikos futurologų skelbiama surprise-free future (ateitis be staigmenų) kaip tik nenumatytą staigmenų dėka gali pasirodyti nesąmone. Į religinį atgimimą, Berger'io nuomone, vestu ir atominė arba ekologinė (gyvosios gamtos) katastrofa. Bet ir paprastas, visai nedramatiškas visuomeninio gyvenimo sutrikimas (saviję vis dėlto galimas) pagyvintų religiją.

Pasaulinio masto religijos bei pasaulėžiūros šiandien yra tapusios grėsme krikščionybei, nes jos ją provokuoja, statydamas klausimus. Krikščionybė negali pro jas tylomis praėiti ir turėti dialogą. Taip pat ir teologijos grįžimas į senąsias, konservatyvias vėžes esąs jau neįmanomas.

Be to Berger'is pranašavo religinių mažumų arba mažų religinių grupių amžių.

Protestantų teologas Bahr (Vokietija) teigė, kad krikščioniškumas ypatingai pasireiškias noru pakeisti bendruomeninį gyvenimą. Kaip tik čia religiniam atgimimui atsiveriančios naujos, didelės galimybės.

Prof. Morgenthau (Chicago), politologas ir filosofas, imdamas pavyzdžių nuolatinį komunizmo kitéjimą, nurodė, kad mūsų laikais kiekviena institucija neišvengiamai patenka į krizę. Dėl to ir suįstaiginta religija tokios krizės išvengti negali.

Religija ir laisvė

Laisvės arba laisvinimo klausimą kėlė Harvardo universiteto protestantų teologijos ir sociologijos profesorius Cox referate: "Religija tarp vergijos ir laisvinimo". (Jo knyga "Miestas be Dievo" yra susilaukusi didelio dėmesio.) Jis religiją aptarė kaip amžiną tamsumo ir priespaudos priešininke, — kaip ją tarp kitko būtų turėjęs suprasti apšviestos amžius, o su juo kartu Marksas ir Engelsas. Religija esanti emancipacijos sąjungininkė modernioje visuomenėje. Ji yra laisvinantis veiksnys. Apsiribojimas griežtai protine pasaulio patirtimi yra nuvedęs į "mokslinį prietarą", kuris religiją pradėjo tapadinti su tam tikromis padiktuotomis religinio gyvenimo formomis.

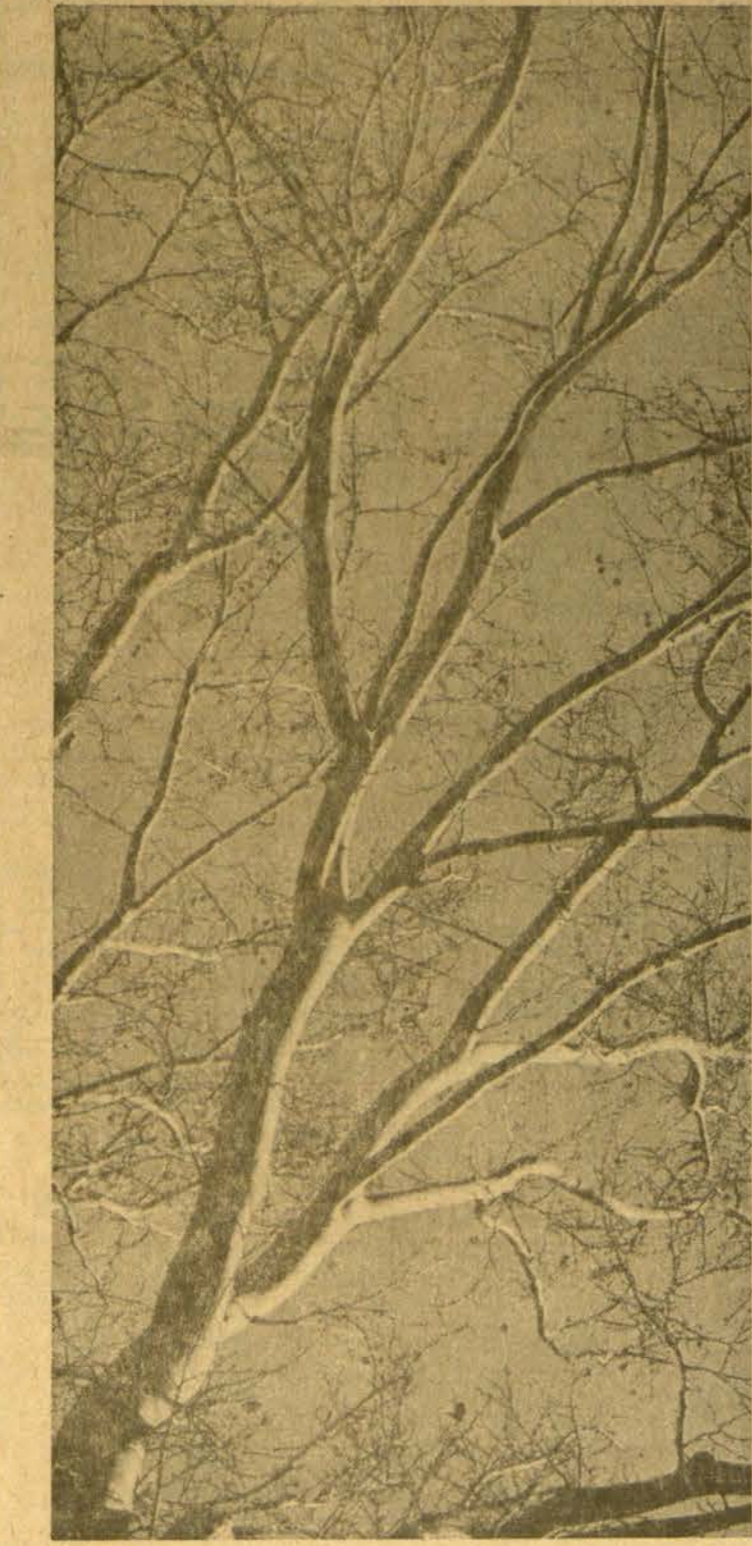
Nesiskaitymas su aukštesniais, religiniais žmogaus

jausmais jį padaro ligoniū. Religinis jausmas esąs priemonė žmogaus samonei praplėsti ir jai pagilinti.

Religiškumo renesanso yra galima rasti šiandien ir šalia teologijos, — net ir prieš organizuotas Bažnyčias valia. Jis pasireiškias, pavyzdžiui, Pasolinio, Bunuelio, Bergmano, Felinio filmais, pop muzika ir kitais moderniosios kultūros fenomenais. Ir teologija negalinti tylomis praėiti pro šiuos reiškinius, jei ji nori tapti visuotinė. Teologija neturinti atsilikti nuo istorinio religijos proceso, vedančio iš vergijos į išlaisvinimą. Laisvės pajutimas busiųjų vyriausia ateities religijos žyme. Religinis atgimimas vyksias ir šalia organizuotų Bažnyčių. Šiandien esąs svarbu pažadinti visuotinę religinę sąmonę. Tai nereiškia kurti vieną pasaulinę religiją.

Laisvės šūkis, kuris šiandien girdisi Bažnyčioje ir šalia jos, yra paties žmogaus šūkis. Religija su šiais žmogaus išgyvenimais turi skaitytis. Krikščioniškasis tikėjimas kaip tik realizuojasi dviem punktais: Senojo Testamento egzodu (Izraelio išėjimas iš Egipto) ir Naujojo Testamento Velykomis (Kristaus prisikėlimu). Egzodus simbolizuoja žmogaus išsilaisvinimą iš politinės ir ūkinės vergijos. G. Velykos reiškia žmogaus išsilaisvinimą iš nuodėmės (tai kas žmogų prirakina prie jo praities). Dėl to Cox reikalavo naujos laisvinimo teologijos.

Šie du momentai, krikščionybėje suformuluoti egzodu ir Velykomis, yra randami ir šalia jos. Ne visi žodžiu išsilaisvinimas šiandien supranta tą patį dalyką. Dėl visuotinio dialogas šiais klausimais gali atnešti daug naudos jo partneriams, padėdamas kiekvienam patikslinti savo nuomonę. Šis visuotinis dialogas turis tapti teologijos platforma bei jos uždaviniu.

Ziemos rytas

Religija ir filosofija

Dominikonų prioras Mainberger'is (Šveicarija) kalbėjo apie tikėjimo nugamtinimą, numitinimą. Mitinis pasaulio samprotis remiasi simboliais. Gi krikščionybė tokios simbolių sistemos nežinanti. Jis kritikavo mokslinę teologiją dėl jos prievartinio susidėjimo su filosofinėmis sistemomis. Tikėjimą galima išaiškinti tik tikėjimu (Heidegger). Virš tikėjimo negali būti jokios bažnytinės ar teologinės įstaigos, kuri jam įsakytų. Dėl to pamokslas yra tikroji biblinio apreiškimo vieta.

Diskusijose jam prieštaravo Schiwy (Miunchenas), sakdamas, kad krikščionybė nesą galima suvesti vien į pamokslus ir kad iš viso nesą "gryno", numintinto tikėjimo.

Prof. Benz (Vokietija) sekuliarizaciją pristatė kaip pačios krikščionybės reiškinį. Sekuliarizacija nereiškia krikščionybės galo, o tik tam tikros vakarietiški orientuotos teologijos pabaigą. Be to, jis kreipė dėmesį į naujai atsirandančias religijas Japonijoje ir Pietų Amerikoje. Tai tik paroda, kad globalinis teiginys apie religijos sekuliarizaciją (nykimą) negalioja. Pasaulinių religijų pluralizmas esąs būtinas, kol krikščionybė nėra tapusi visuotina religija.

Prof. Horkheimer (Šveicarija), filosofas, visuomeninio gyvenimo kritikas, kalbėjo apie šiandieninį religijos liberalinimą. Senosios religijos šiandien esąs atsidūrusios pavoju gamtos mokslų ir naujosios filosofijos dėka, kuri jau nustojo būti tarpininke tarp žinėjimo ir tikėjimo. Filosofijos vieta tad šiandien užima religijos liberalinimas, kuris ypač krikščionybėje pasireiškias bandymu prisi-

taikinti prie visuomenės reikalavimų. (Tarp kitko Horkheimer'is pranašavo ir filosofijos galą). Religijos ateitis priklausanti nuo jos dogmų. Dogmatiškai supraštas Dievas turis būti demaskuotas kaip stabas. Mes negalim įrodyti Dievo buvimo. Mūsų vienišumo ir ribotumo sąmonė dar nesąs joks Dievo įrodymas, — visą tai gali sukelti tik viltį, kad egzistuoja pozityvus absoliutas. Dėl to rytdienos religija remsis ko nors kitko, naujo ilgėsiu. Ji kritikuos esamą santvarką ir gyvens viltimi, kad šis žiaurus, prieštaravimų pilnas pasaulis nėra dar viskas.

Įdomūs buvo prof. Goldammer (Vokietija) išvedžiojimai apie guminės humanizmo ir humanizmo sąvokas. Šie dalykai dabar vaidina didelį vaidmenį. Pradžioje humanizmas buvęs dorovine laikysena religijos rėmuose. Bet, nors ir iš religijos išaugęs, humanizmas ir, iš jo kilęs, humanizmas šiandien yra jau nuo religijos atsiskyre. Humanizmas jau atsuka prieš religiją ir bando atstoti jos vietoje. Jis net kovoja prieš religiją, Tokiu būdu humanizmas yra tapęs sekuliarizuota pseudoreligija. Dėl to Goldammer'is reikalavo ne tik testą dabartinę religijos kritiką, bet būtinai kritikuoti ir patį humanizmą.

Religija ir šėtonas

Ernst'as Bloch'as (Tiubingenas, Vokietija), 85 metų amžiaus, filosofas ir ateistas, primygtinai kėlė niekšybės arba satanizmo (šėtoniškumo) kilmės ir esmės klausimą. Iš kurgi, kokiu būdu, klausė Blochas, pradžioje geras dalykas išsigema? Kaip galėjo iš Kristaus kalno pamokslu išsivystyti konstantiškoji era, arba iš marksizmo leninizmo — stalinizmas? Kaip tokie perėjimai yra galimi ir kas čia turi prikišes pirštus? Pats būdamas ateistas ir išitikinęs, kad Dievo nėra, Blochas vis dėlto nustebęs prisipažino, kad ateizmas skelbėjas tuo pačiu dar negali būti a-satanizmo, skelbėju, ir kad asatanizmas net niekad nėra buvęs. Niekišybės negalima neigti. Bet mes negalim jos išiaiškinti. Apšvieta mums į tai atsakymo nedavė. Ji čia paliko didelę spragą.

Į šį klausimą neatsakė nė Hegelis. Jis nepadarė skirtumo tarp prieštaravimo, kaip dialektinio principo, ir Piktoto (Paspriešinotojo prasme), kaip jį išreiškia tikėjimas į šėtoną. Kodėl naujųjų laikų filosofija, klausė Blochas, pradedant Leibnizu per Kanta, Hegelį, Schellingą ir Schopenhauerį ligi Schelerio, neužsima pikto problema? Kodėl Hegelis, vienas didžiausių metafizikos sistematikų, nekaltaba apie Piktą? Argi visa apšvieta nėra tik pusė darbo, kol blogio problema yra visai neliečiama arba neimama rimtai? Ir pati krikščioniškoji teologija paskutiniaisiais šimtmečiais stengėsi blogio problemą teodicėjon įtalpinti, bet ne iš jos išleisti. Blogis žmogaus gyvenime yra objektyvi tikrovė. Dėl to Blocho nuomone esąs galimas ateizmas, bet nėra galimas asatanizmas.

Jeigu Hegelis būtų užsiėmęs satanizmo analize, tai, Blocho nuomone, jis būtų turėjęs prileisti, kad satanizmas yra giminingas su valdžia, su jėga. O to juk nebuvę galima laukti iš žmogaus, kuris gryn valdžią bei policines priemones. Blochas pažymėjo, kad tikėjime į velniją glūdi kažkas, ką reikia aiškintis.

Diskusijose Bloch'as išsitarė apie paslaptinį Dievą (Deus absconditus), kuris kur nors turėtų būti. Bet praktiškai, jo nuomone, ateiztui transcendencija reiškianti ne kitą pasaulį, o istorinę ateitį. Bet ir šitai suprastoje transcendencijoje, be kokios Dievo hipotezės, — aiškino Blochas, — yra įlindęs blogio kirminas. Jį rasi visur. Ir patys kovingiausi optimistai turi su šiuo faktu skaitytis.

Profesoriai Benz, Loewith ir

NAUJI LEIDINIAI

ATSIŪSTA PAMINETI

• **ATEITIS**, 1970 m. lapkričio mėn. Nr. 9. Lietuvių katalikiškojo jaunimo žurnalas. Vyr. redaktorius Jonas Šolūnas, 6641 S. Albany Ave., Chicago, Ill. 60629. Administratorius Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago, Ill. 60629. Metinė prenumera'as \$5.00 JAV ir Kanadoje, kitur \$3.00. Kone visa naujojo numerio medžiaga yra skirta praėjusios vasaros ateitininkiškiems įvykiams — aštuntajam Ateitinių Federacijos kongresui ir prieškongresinei stovyklai, nevengiant ir apatinai nepasiduodančios kritikos.

• **SEJA**, 1970 m. Nr. 3. Tautinės, demokratinės minties žurnalas. Redaguoja Liudvikas Šmulkašytis, 2523 W. 69th St., Chicago, Ill. 60629. Administratorius J. Urbels, 1649 N. Broadway, Melrose Park, Ill. 60160. Leidžia Varpininkų leidinių fondas. Žurnalas išeina 4 kartus metuose. Metinė prenumerata \$5.00, atskiro numerio kaina \$1.50. Naujame numeryje plačiau minima Fel'cijos Bortkevičienės 25 metų mirties sukaktis.

• **THE BALTIC REVIEW**, October, 1970, No. 37. Anglų kalba leidžiamas žurnalas, išėjęs tris kartus metuose. Redak-

Goldammer (Vokietija) savo referatuose su giliu išitikinimu pabrėžė krikščioniško mokslo amžinumą; jis negalįs išnykti.

Išvados

Kaip matyti, suvažiavime pasirodė įvairių įvairiausių nuomonių bei religijos prognozių. Kitaip ir negalėjo būti. Galima net pasakyti, kad čia buvo daug kalbėta bei filosofuota apie religiją, — bet ji pati suvažiavime nedalyvavo. Apie religiją nėra galima kalbėti simpoziumuose, kaip yra kad kalbama apie fiziką arba sociologiją. Religija yra žmogaus širdies gelmių dalykas.

Tačiau šis suvažiavimas parodė didelį tarptautinį susidomėjimą religiniais klausimais bei norą religiją susieti su gyvenimu. O tai jau reikia laikyti dideliu dalyku. Idomiausia, kad niekas iš suvažiavimo dalyvių nepranašavo religijos galo, o priešingai — jos ateitį. Suvažiavimo dalyviai pranašavo tik religijos įstaiginių — autoritetinių struktūrų kaitą.

Kaip suvažiavimas pastebėjo, pačiai krikščionybei šiandien yra iškilusi nauja problema: kaip sueti į dialogą su kitomis religijomis, jų neslopinant, bet kartu ir neįsizdant ar nepaneigiant savojo gautojo Apreiškimo.

Ižanginiame referate, kurį buvo paruošęs žinomas istorikas ir kultūros filosofas Toynbee (Londonas), pats nedalyvavęs, buvo pasakyta, kad religija yra taip sena kaip ir pati žmonija. Religija gyvuos tol, kol žemėje bus žmogus. Religija, Toynbee teigimu, yra žmogaus prigimtyje slypinti jos būtinybė. Ji yra visokiose žmogiškojo gyvenimo sąlygose prasiveržianti jo veikla. Šiandieninės didelės krizės, į kurias yra patekusi žmonija; Toynbee nuomone, nėra galimos įveikti tradicinėmis istorinių religijų formomis. Istorija nestovi vietoje. Ji žygiuoja priekin, — taip ir religija turinti įgauti naujas formas.

Į klausimą, kaip žmogus gali patirti Dievą, Toynbee atsakė: meile. Meilė yra vienintelė Dievo manifestacija. Tai mes žinome iš savo patirties.

cijos ir administracijos adresas: The Baltic Review, 29 West 57th St., New York, N. Y. 10019. Žurnalas skirtas Baltijos kraštų (Lietuvos, Latvijos ir Estijos) politinėms ir kultūrinėms problemoms nagrinėti ir jas pristatyti angliškai kalbančiam pasauliui. Šio naujo numerio redaktorius yra Bronius Nemickas. Rašo: Vaclovas Sidzi-

kauskas "The European Security and the Baltic States"; Alfred Erick Senn "The Origins of Lithuanian Independence After World War I"; Leonhard Vahter "Soviet Technique of Social Peace"; Martin Brakas "Lithuanian's International Status — Some Legal Aspects (I)" Naujų knygų skyriuje minėtina Aleksio Rannito recenzija, kurioje aptaramas švedijoj išleistas Ants Oras veikalas "Estonian Literature in Exile."

• **Liudas Dovydenas, MERVALDYBŲ PASAULIŲ** dviejose tomuose. Įdomūs atsiminimai iš bolševikmečių okupuotoje Lietuvoje. Viršelis dail. Prano Lapės. I tomas — 264 psl., II tomas — 256 psl. Knygos įrištos į minkštus viršelius. Išskiro tomo kaina — \$4.00. Išleido ROMUVA, 84 - 20 Jamaica Ave., Woodhaven, N. Y. 11421. Knygos gaunamos ir "Drauge".

TOP INTEREST TO SAVERS

5% TO 6%

PER ANNUM
DEPENDING ON TYPE,
AMOUNT AND TERM

INTEREST
PAID QUARTERLY

STANDARD FEDERAL

SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION OF CHICAGO

4192 Archer Avenue at Sacramento • Chicago, Illinois 60632 • 847-1140

ASSETS OVER \$145,000,000. RESERVES OVER \$12,900,000.

OFFICE HOURS:
Monday & Thursday, 9 a.m. to 8 p.m. • Tuesday & Friday, 9 a.m. to 4 p.m.
Saturday, 9 a.m. to 12 Noon • Wednesday, no business transacted.

FRANK'S TV and RADIO, INC.

3240 SO. HALSTED STREET Telef. — OA 5-7252

RIDELIS PASIRINKIMAS ĮVAIRIAUSIŲ TELEVIZIJOS
RADIO STEREO APARATŲ PARDAVIMAS IR TAISYMAS
SPALVOTOS TELEVIZIJOS APARATAI

Linksmų Šv. Kalėdų Švenčių
proga sveikiname savo
prietelius, pirkėjus ir visus lietuvius ir lietu-
jums daug laimės ir džiaugsmo.

LIETUVIŲ PREKYBOS NAMAI
FURNITURE CENTER, INC.

6211 South Western Avenue, Chicago, Illinois
JUSTAS LIEPOTIS

BŪKITE DRAUGO ARTIMIEJI

Dienraštis DRAUGAS Amerikos lietuviams stengėsi įvairiais būdais patarnauti jau 61-rius metus. Pirmąsiais metais jis gynė lietuvių nuo bedieviškų puolimų, vėliau turėjo kovoti prieš socialistus ir komunistus. Jis taip pat padėjo steigti reikalingas lietuviams draugijas ir katalikiškas parapijas. Dabar jis yra didysis informacijos centras visoms Amerikos lietuviams ir visuomenėi reikalauose. Tai jo pastarąsios padėti šio krašto lietuviams.

Suo metų DRAUGAS ieško naujų prietelių, kurie ateityje jam ir taltą. DRAUGAS džiaugiasi, kad jo draugai prie prenumeratorais prideda didesnę ar mažesnę auką. Tokia pagalba padeda jam geriau patarnauti lietuviškai bendruomenei. DRAUGAS pajėgia įsigyti geresnių mašinų klėms gaminti, knygoms spausdinti ir t.t.

DRAUGUI būtų labai naudinga, kad dabartiniai jo draugai padėtų jam ir kitais būdais. būtent prikalbintų savo artimuosius prenumeratorais šį dienraštį. Jei nuosirdžiai vertinat mūsų dienraščio patarnavimus lietuviškai visuomenei, paraginkite tuos kurie DRAUGO da nėra užsirenumeravę, jį užsisakyti.

DRAUGO administracija todėl siūlo: pasiųskite pavardes ir adresus tokių asmenų, kurie dar neskaity DRAUGO, ir mes siųsime jiems visą mėnesį DRAUGĄ susipažinimui. Už tokių patarnavimų būsime jums nuosirdžiai dėkingi, o jūs būsite mūsų artimi draugai.

KELIOS MINTYS VIENOS SUKAKTIES PROGA

Vilniaus universiteto bibliotekai keturi šimtai metų JUOZAS VAITKUNAS

Siemiet suėjo ištisi 400 metų nuo Vilniaus universiteto bibliotekos įsteigimo. Tai tikrai minėjimo verta proga. Knyga užima itin garbingą vietą mūsų istorijoje. Tai juk ji daugiausiai gaivino XIX amžiuje beatbundančią lietuvių tautą. Juk tai "Aušra" ir kiti laikraščiai, o taip pat iš Prūsų slaptai gabenta draudžiamoji lietuviška knyga uždegė lietuvius atkaklion kovon su rusų valdžios priešpauža ir stiprino tautoje laisvės troškimą, ilginiui susilaukusį valstybinės nepriklausomybės. Ir dabar lietuviškoji knyga ir laikraštis yra ryškioji mūsų tautinės gyvybės žymė išsivijoje. Tad pagarbą knygai iš seno būdinga mūsų tautai. Jos nejučia nebet tie, kuriems vienintelė vertinga knyga — tai banko santuopų knygelė.

Sena Vilniaus universiteto biblioteka. Jai ketvirtą savo amžiaus šimtmetį pabaigė. Ji mums leidžia pagrįstai didžiuotis senomis mūsų tautos kultūrinėmis tradicijomis. Įsteigta ji XVI amžiuje. Tai įdomus ir svarbus amžius mūsų istorijoje. Betgi bent platesnėje visuomenėje jis nepopuliarus, neminimas, gal net ir nemegstamas. Mat, tame amžiuje įvyko Liublino unija, tūmptai sujungusi Lietuvą su Lenkija. Ir mes negalime lengvai pamiršti, kaip labai lenkų kultūrinė įtaka nusilpnino lietuvių tautą, atimdama jai beveik visą aukštesnįjį kultūrinį ir valdantį sluoksnį.

Kita priežastis, kuri daro tą XVI amžių daugeliui mūsų nepatraukliu, yra ryškus ano meto Lietuvos silpnėjimas bekylančios agresyvios Maskvos nuolatinėje grėsmėje. Jei anot himno, iš praieities semiamės stiprybės, tad ir mūsų žvilgsnis mielčiau krypta į senesnius laikus, kai išmintingasis Gediminas rūpestingai dėjo valstybinės galybės pagrindus, kai keturias Algirdas savo ietį trupino į Maskvos Kremliaus mūrus ir drąsusis Kęstutis narsiai grūmėsi su kryžiuočiais, kai didysis Vytautas su Jogaila ties Zalgiūri sutarė karingąjį Vokiečių ordiną.

Betgi valstybinė ar juoba militarinė galybė dar anapiln ne viskas tautos istorijoje. Žinome daug pavyzdžių, kai išskildavo garšūs vadai, karu nusiaubdavo didžiulius plotus, sukurdavo galingas imperijas, kurios betgi greitai išnykdavo, dažnai net reikšmingos žymės nepalikdamos. Tuo tarpu maža, bet didžiai kultūringa senovės Graikija, nors anksti svetimųjų pavergta, ligi šiol skaisčiai tebešviečia iš žmonių istorijos puslapių.

Taip ir XVI amžius, nors neimponuoja mums savo menkėjančia valstybine galia, yra labai minėtinas savo reikšmingu kultūrinio iškilimo. Aukštą ano meto Lietuvos teisinę sąmonę iškaltingai liudija Lietuvos statutas, puikus savo laikui teisių kodifikacijos pavyzdys. Suklestėjusi metrašitija ir politinės publicistikos raštai rodo patriotiškai valstybinį Lietuvos visuomenės subrendimą. Vadinamoji valakų reforma, kad ir įtvirtinusi baudžiamąją tvarką, antra vertus modernio žemės ūkio ir kėlė jo našumą. Stiprėjo Lietuvoje pramonė ir prekyba. Augo miestai, ypač Vilnius puošiamas puikiais vakariečių architektūros rūmais. Vis daugiau Lietuvos jaunimo važiuo studijuoti Vakarų Europos universitetuose, o antroje amžiaus pusėje iš Vakarų atsikviesti jėzuitai Vilniuje įsteigė akademiją. Steigiamos pirmosios spaustuvs Lietuvoje, kuriose ir amžiaus galą buvo spausdinamos ir lietuviškos knygos iškyla vienas iš pačių žymiausių mūsų senosios raštijos au-

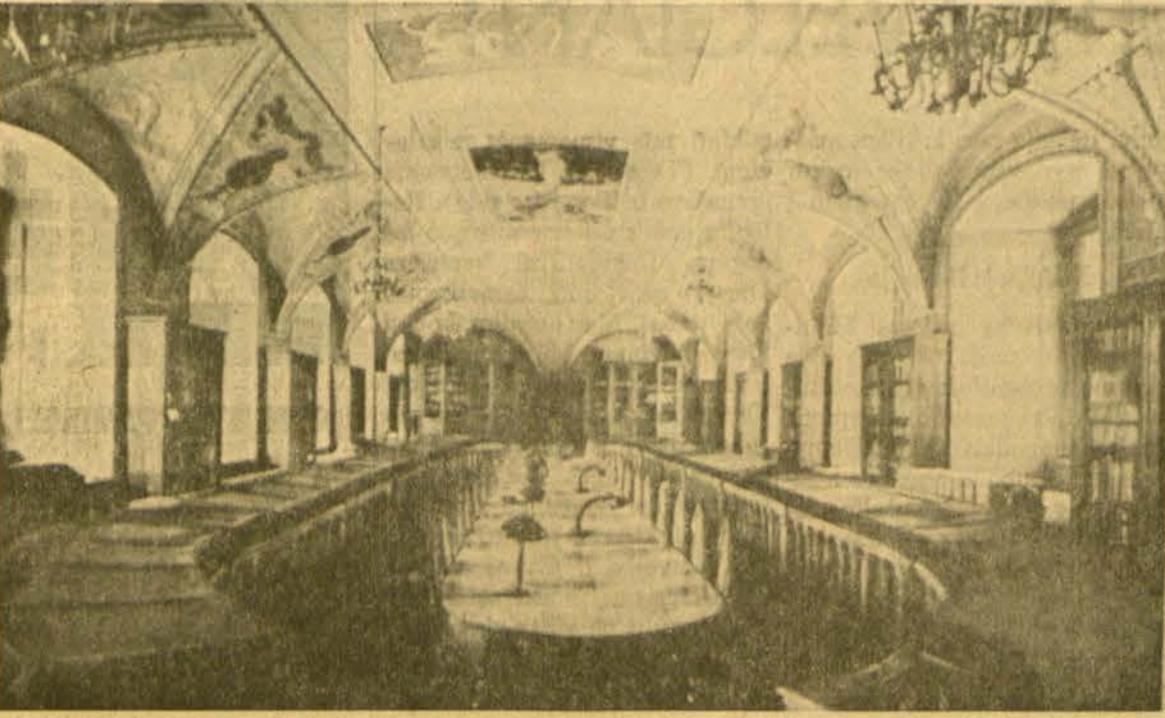
rių — anauninkas Mikalojus Dauka. Gausėja Lietuvoje knygnešiškosios bibliotekos. Tikras humaniškos kultūros žiedas buvo Žygimanto Augusto biblioteka, pasiekusi net 4000 tomų, o aniers laikams, kai ir pati spauda dar neperseniausiai tebuvo išrasta, buvo tai išpūdingas skaičius.

XVI amžiu būdingas ne tik tas bendras kultūrinis klimas, bet drauge ir nuolat stiprėję Lietuvos ryšiai su Vakarais. Galima vaizdžiai pasakyti, kad anuo laiku Lietuva galutinai atsikreipė veidu į Vakarus, o Rytams atsuko nugarą. Tiesa, tai leido Lietuvoje stiprėti lenkų kultūrai, taip pat juk vakariečiai, betgi išugdė tvirtą atsparumą rusiškoms įtakoms. Tad nors militariškai Maskva ilginiui perbloškė Lietuvą, jos rusifikacinės pastangos, kad ir su dideliu brutalumu vykdomos (plg. spaudos uždraudimą), atsimušė į kietą sieną. Ir dabar Lietuva sėkmingai tebesipriešina rusiškoms dvasios plitimui.

Štai toks buvo XVI amžius, kurį savo pradžia siekia Vilniaus universiteto biblioteka. Jos įsteigimo data — 1570 metai. Tada Vilniaus jėzuitų kolegija, kuri kiek vėliau pakelta į akademią, dovanoj gavo tais metais mirusio Vilniaus pavykspio Jurgio Albiniaus neblogą biblioteką. Betgi tikrai jos pagrindą sudarė Žygimanto Augusto 1571 m. testamentu užrašyta didžioji jo bibliotekos dalis — pustrčio tūkstantio tomų. Buvo ir daugiau dovanų, iš kurių itin vertinga buvo XVI amžiuje gauta Sapiegu biblioteka. Bibliotekai augti nemažai kliudė dažni Vilniaus miesto gaisrai. Daug knygų taip pat dingo įvairių ir kitokių sąmyšių laikais.

Itin palankus bibliotekai buvo trumpas laikotarpis XIX amžiaus pradžioje. Tai buvo trumpas atlydis rūsčioje rusiškoje žiemoje, kurion pateko Lietuva XVIII amžiaus pabaigoje. Mat, atlydžių būta ir carinėje Rusijoje, ne tik dabartinėje komunistinėje po Stalino mirties. Bet tie atlydžiai kaip visada trumpi. Ir štai, vadinamasis Vilniaus imperatoriškasis universitetas, puikiai pradėjęs klestėti, susilaukė trečiame XIX amžiaus dešimtmetyje varžymų ir net persekiojimų. Daug studentų (jų tarpe Adomas Mickevičius) buvo nuteisti kalėjimui ar ištremimu iš Lietuvos, eilė profesorių išvaryta iš universiteto. Ir pats universitetas po numalšinto 1931 metų Lietuvos sukilimo uždarytas, o po dešimtmečio likviduotos ir palikusios dvasinė ir medicinos akademijos. Vilnius liko be aukštosios mokyklos. Liko ir be didelės centrinės bibliotekos, nes universiteto biblioteka buvo didžiąja dalimi išdalinta įvairioms Rusijos bibliotekoms.

Po įvairių nelabai sėkmingų pastangų tik po 1863 m. sukilimo buvo įsteigta Vilniaus biblioteka, gavusi universitetinės bibliotekos likučius ir įvairių uždarytų vienuolynų bei konfiskuotų dvarų bibliotekos. Derinantis prie valdžios rusifikacinės politikos,

Senoje Vilniaus universiteto bibliotekos skaitymų salė

stengtasi itin gausinti rusiškų knygų skaičių. Prieš pirmąjį karą Vilniaus viešojoji biblioteka buvo ketvirtoji pagal savo dydį visoje Rusijos imperijoje.

Po karo biblioteka atiteko lenkų įsteigiam Stepono Batoro universitetui, taigi vėl tapo universitetine, betgi jos tolesnį augimą ir tobulėjimą gerokai trukdė lėšų stoka. Lietuviškomis knygomis ji nesidomėjo.

Kai Lietuva atgavo Vilnių, biblioteką perėmė lietuviškasis Vilniaus universitetas. Suprantama, kad sunkios karo meto sąlygos buvo bibliotekai labai palankios.

Po karo biblioteka buvo gausiai papildyta rusiškais sovietiniais knygomis ir smarkiai išaugo savo dydžiu. Betgi to padidėjimo akivaizdoje dar ryškiau juntamas Vakarų pasaulio knygų trūkumas. Viename Vilniaus universiteto bibliotekos aprašyme - vadove (1958) nurodoma: "Užsienio spaudinių įsigijimas pagal Aukštojo mokslo ministerijos išskirtą bibliotekai aukso valiutos limitą". Tą sovietinės kanceliarijos žargoną atpasakojus papras taisy žodžiais, išeitu, kad tokių knygų įsigijimas priklauso nuo to, kiek Maskva (mat aukštojo mokslo ministerija yra Maskvoje) skiria užsienio valiutos. O ji skiria jos labai ir labai šykščiai, ypač vadinamosioms sąjunginėms respublikoms.

Reikia pasakyti, kad biblioteka nestokojo kvalifikuoto personalo, kuris nuosirdžiai rūpinosi bibliotekos tobulinimu ir gausinimu. Ypač stengtasi didinti lietuviškų leidinių rinkinius. Jų visur ieškota. Vienoje Ukrainos bibliotekoje buvo aptiktas Mažvydo katekizmas, kuris mainais už kitas knygas gautas bibliotekai. Dabar tai vienintelis žinomas pirmosios lietuviškos knygos egzempliorius, nes Karaliaučiuje buvo egzempliorius karo metu yra dingęs.

Stengtasi atgauti ir senosios bibliotekos knygas, kurios po universiteto uždarymo atsidūrė įvairiose Rusijos bibliotekose. Tokių knygų pavyko surasti ir atgauti net keliolika tūkstančių.

Didžioji Vilniaus universiteto bibliotekos bėda ir gėda — tai visoms sovietinėms bibliotekoms būdingi vadinamieji spėfondai. Į juos įtraukiamos komunistiniam režimui netinkamos knygos, jų tarpe ir dabartiniai mūsų išsivijos leidiniai. Spėfondos esančiomis knygomis pasinaudoti galima, tik gavus specialų leidimą. Tokius leidimus duoda (ar

jų neduoda) netgi ne vietinės valdžios, o Maskvos įstaigos, su trumpintai vadinamos Glavit (t.y. Vyriausioji literatūros ir leidyklų valdyba) valdininkai. Pasitaiko net ir tokių kuriozų. Štai gausna pasakaitų kurį nors išsivijoje išleistas lietuvių Enciklopedijos straipsnį. Ant kito puslapio betgi randa uždėtą popieriaus lakštą, kad galėtų paskaityti tik tą straipsnį, kuriam gautas leidimas, ir viso tomo nevertų. Tai atrodo lyg koks pašaipus politinis anekdotas, tačiau žmonės, kurie ne tik lankėsi Vilniuje, bet ir turėjo retą progą arčiau pažinti universiteto veiklą, tai pasakojo kaip tikrą tiesą. Pasakojo jie taip pat, kad bibliotekos spėfonde esą bent keli Vaclovo Biržiškos "Aleksandryno" egzemplioriai, nepasiekę savo tikrųjų adresų. Lietuvių raštijos istorikams, prašantiems, kad "Aleksandryno" gavimas nebūtų varžomas, nes tose mūsų senųjų rašytojų biografijose ir bibliografijose juk nieko politiško nėra, atsakyta, kad toji knyga juk esanti išleista L BKultūros Fondo, o tai esanti antikomunistinė organizacija.

Kam teko seniau studijuoti Vokietijoje, gerai tebeprisimena, kad Hitleriui atėjus valdžion, tuoj pat bibliotekose nebebuvo be specialių leidimų išduodamos įvairios nacių režimui nepageidaujamos knygos. Visai panašiai, kaip dabar Lietuvoje. Tikėkimės, kad ilginiui Vilniaus universiteto bibliotekai bus nuimti tie varžtai. Laisvo mokslinio tyrinėjimo, o drauge ir kultūrinės pažangos sąlyga.

GENUINE POLISH FAMILY STYLE DINNERS
Charbroiled Steaks — Shrimps
Broasted Chicken — Bonst Duck
We Cater Weddings — Banquets —
Bar-B-Q Ribs — Broasted Chicken
Funeral Dinners — Wedding Showers
Open X-mas Danc

● POLKA DANCING
Every Sunday 5:30 p.m. til ?
Club Antoinette
RESTAURANT LOUNGE & HALL
4559 So. Richmond — Tel. 847-8378
YOUR HOSTESS:
Antoinette Blazonycz
Woman Cook Wanted, Steady work,
good salary.

Al's Texaco Service
Savininkas Albinas Lakickas
Mechanikas Stasys Sarauskas
STABDŽIAI — SANRABOS —
TRANSMISIJOS
ir motory remontas — Tune-up.
5759 So. Western Avenue
(kampas 58-tos gatvės)
TELEF. — PR 8-9533

ROOSEVELT PICTURE FRAME COMPANY
Manufacturers

Rankomis išpaustyti paveikslų rėmai — p. itaikinti paveikslams ir skelbimams rėmai — metalu aplieti rėmai.
2400 So. Oakley Ave., Chicago
Tel. Virginia 7-7258 - 59

DRAUGAS LIEKA PIGIAUSIAS DIENRAŠTIS AMERIKOJE

Pabrangus popieriui bei pašto išlaidoms ir pakilus algoms, esame priversti pakelti prenumeratos kainą. Nuo 1971 m. sausio 1 d. DRAUGAS metams kainuos:

Chicagoj ir Cook County, Illinois	\$19.00
Kitur Jungtinėse Amerikos Valstybėse	\$17.00
Kanadoje	\$19.00
Užsienyje	\$20.00

Nors DRAUGO prenumeratos kaina bus pakelta, jis liks dar vis pigiausias lietuviškas dienraštis Amerikoje. DRAUGAS kas savaitę duoda nemažiau kaip 18 puslapių ir daugiau negu kiti laikraščiai Amerikoje žinių bei kultūrinį aprašymų. DRAUGAS ir toliau duos nuolaidą, užsakant jį vaikams skirtingu adresu, kad paraginūs jaunimą skaityti lietuvišką spaudą. Savo vaikams ir jaunavedžiams prenumeratorius gali užsakyti DRAUGĄ trečdaliu pigiau. Mes tikimės, kad mūsų visuomenė nepabūgs kainos pakėlimo ir priartars mūsų žingsniui, nes dabartiniai skaitytojai nuosirdžiai dienraštį remia net savo aukomis. Mums būtų malonu, kad ir ateityje mieli skaitytojai nepamirštų savo dienraštį aukomis paremti. Mieli skaitytojai, paskubėkit sumokėti prenumeratą prieš sausio 1 d. ir pasinaudokite dar ankstyvesniaja jo kaina.
DRAUGO ADMINISTRACIJA

● SKAUTŲ AIDAS, 1970 m. gruodžio mėn. Nr. 10 Oficialus Lietuvių skautų sąjungos organas. Leidžia LSS Tarybos pirminija. Vyr. redaktorius s. J. Tolušis, 7418 S. Claremont Ave., Chicago, Ill. 60636. Administratorius s. A. Orentas, 6840 S. Campbell Ave., Chicago, Ill. 60629. Metinė prenumerata \$5.00, garbės pren. \$10.00, garbės leidėjo pren. \$25.00. Žurnalas gausiai iliustruotas nuotraukomis. Daug rašoma apie praktinę skautų veiklą, duodama ir jaunimo žodinės kūrybos.

WAGNER & SONS
Typewriters — Adding Machines —
Nuomoja — Checkwriters — Taiso
NAUJOS NAUDOTOS
Virš 50 m. patikimas patarnavimas
NAUJOJE VIETOJE
5610 S. Pulaski Rd., Tel. 581-4111

NAMŲ TAISYMO DARBAI
Stalibus, dažymo ir visus kitus darbus atlieka lietuvis — labai prielaima kaina.
SKAMBINTI RE 7-9615

CLEARING CLUB
UNDER NEW MANAGEMENT
— Noted For Fine Cuisine —
Saturdays and other choice dates for private parties — weddings and receptions.
For information, call 767-6500

MARQUETTE PHOTO SUPPLY
IR MEGEJAMS
Daug sutaupysite pirkdami čia įvairių filmų foto aparatus bei jų reikmenis. Pasinaudokite patogiu planu atidedant pasirinktus reikmenis ypatingai progai. Pilnai užbaigtų foto nuotraukų aptarnavimas. Atidara pirmad. ir ketvirtad. vakarais iki 9 val.
REIKMENYS FOTOGRAFAMS
3314 West 63rd Street
Chicago, Illinois 60629
Telef. PProspect 6-8998

Nuo 1914 Metų
Midland Savings aptarnauja taupymo ir namų paskolų reikalus visus mūsų apylinkės. Dėkojame Jums už mums parodytą pasitikėjimą. Mes norėtume būti Jums naudingi ir ateityje.
Sąskaitos apdraustos iki \$20,000.00

Frank Zogas, President
5% All accounts compounded daily — Passbook Savings paid quarterly.
6% 2 Years Savings Certificates (Minimum \$5,000)
640 ARCHER AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS 60633
PHONE: 254-4478

WINE AND DINE AT R. PLACE
2944 West 59th Street Phone: 776-8351
Fish fry every Friday 5 P.M. to 10 P.M. Stop in soon. Banquet Hall available for every occasion. Home cooking.

foto V. MAZELIS
* Vestuvės: spalvota ir juoda balta (gali vykti ir į kitus miestus)
* Portretūra
* Meno darbų nuotraukos ir kiti foto patarnavimai
Telef. — HY 7-4677
422 MENAHAN STREET — RIDGEMOOD, N. Y. 11237

CRANE SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION
B. R. PIETKIEWICZ, Prez.
2555 West 47th Street Tel. Lafayette 3-1083
PLENTY OF FREE PARKING SPACE
5 1/4% **5%**
Mokamas už Vieną Metų Certificato sąskaitas Minimum \$5,000.00
Naujas aukštas dividendus mokamas už investavimo sąskaitas.
PINGAI ĮNEŠTI IKI 15 D. PELNO NUOSIMČIUS NUO 1 D. Dividendai mokami sausio ir liepos mėn. 31 d.
PIRMAD. IR KETVIRTAD. ... 9 v. r. iki 9 v. v.
ANTRAD. IR PENKTAD. ... 9 v. r. iki 5 v. v.
SESTAD. 9 v. r. iki 12 v. d. — Trečiad. uždaryta.
VALANDOS:

HIGH RATES
Paid Quarterly
5% PASSBOOKS
5 1/2% \$1,000 minimum INVESTMENT BONUS PLAN
6% \$5,000 minimum 1 YEAR CERTIFICATE
5 3/4% \$1,000 minimum 1 YEAR CERTIFICATE
Savings Insured to \$20,000
Highest reserves
BRIGHTON SAVINGS & LOAN ASSOCIATION
4071 Archer Avenue Chicago, Illinois 60632

Radauskas ir kamerinė muzika

Ažuolinės sienos, to paties medžio ornamentuoti krėslai, spintelės, pakraščiais staliukai. Jauki prietema, ir sofose bei minkštuose besišnekučiuoją žmonės.

Tokioje aplinkoje Lietuvos moterų klubo New Haven'e sukviesiti svečiai rinkosi gruodžio 13 d. LMCA mažajon salėn pagerbti neseniai mirusio poeto Henriko Radausko.

Aplinka — kamerinio pobūdžio, Radauskas — ne masių ir ne didžiulių salių poetas.

Aš nestatau namų, aš nevedu tautos. Aš sėdžiu po šakam akacijos baltais...

Veidai — iš New York'o, iš New Haven'o ir jo plačių apylinkių. Paskaitininkė — viešnia A. Augustinavičienė — Nasvytė iš Cleveland'o. Ji dėsto prancūzų literatūrą Uršuliečių kolegijoje Cleveland'e.

Magnetofono juostelė siurbia sąvyn žodžius, muziką, šio vakaro nuotaiką, kad galėtū visu tuo pasidalinti su p. Radauskiene Washington'e.

Paskaitininkė su šiais laikais retai sutinkamu oratoriškumu jautriai apibūdina Radausko kūrybą. Jai pačiai, dar studente būnant, teko iš pirmo karto susižavėti šio estato, gilaus erudito poeto kūriniais. Su ypatingu nuosirdumu, paliustruodama poeto eilėmis, Augustinavičienė pristatė Radauską kaip gryną kūrybos — kūrybai poetą. Jo savybė vieniša poezija kenčia, kad grožis toksai trapus ir greitai praena, kad gyvenimas taip beprasmiškai brutalus ir trumpas.

Aš — kaip strėlė, kurią paleido vaikai. I balta obei žaliam pajūry. Ir debesis žiedų, tarytum gulbė, Mirgėdama į žemę nusileido.

Aš — kaip strėlė, kurią netekęs proto

Kareivis prieš apsupty tvirtovėj Paleido naktį į galingą dangų, Prašyt pagelbos, bet neradus Dievo, Strėlė klajoja tarp šaltų žvaigždžių, Nedrįsdama sugrįžt.

Todėl jis kuria savo grožį iš žemės, sapno ir fantazijos pasaulio. Tai ir sudaro Radauskui būdingą modernizmo ir klasiškumo sintezę, nes šiais laikais sapnas, pasamonė ir fantazija yra tapusios modernaus žmogaus savęs ieškojimo pieva.

Jo pasaka subtili, tačiau portais išeinanti priekini, tarytum poetas tikrai sekty pasaką mažai mergytei.

Išpėk kas kvepia? Neįspėjai. Lelijos? Liepos? Vėjai? Ne. Taip kvepia princas ir kirpėjai. Taip kvepia vakaras sapne.

Devyniolika Radausko eilėraščių perskaitė aktorius Vytautas Valiukas, o kadangi publikoje buvo ir ne lietuvių, Vaiva Vėbraitė paskaitė angliškose vertimuose: "Strėlė danguje" — Th. Melnichuk vert., "Apolonas" — Astrid Ivask vert., ir "Žiemos Pasaka" — Randell Jarrell vert.

Muzikinę dalį atliko du jauni gabūs ukrainiečiai — čelistas Nestor ir jo sesuo pianistė Oresta Cybriwsky. Vakaras nuskrido, palydėtas čelo ir fortepijono kamerinės muzikos garsų.

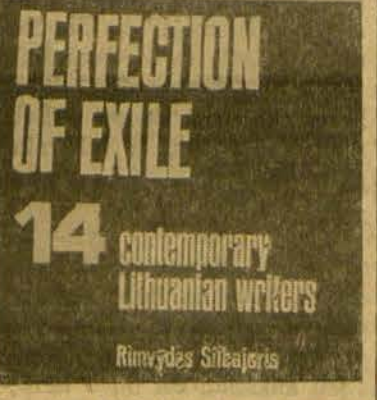
Kiek teko girdėti, šis buvo pirmasis Henriko Radausko viešas pagerbimas. Panašaus pobūdžio renginiai, ar tai lietuvių rašytojų draugijos, ar kitų iniciatorių suorganizuoti, turėtų nubanguoti per visas didesnes lietuvių kolonijas. Poetas, nemėgęs viešumos, daug kur, o ypač jaunosios kartos tarpe nėra gerai žinomas. O dėmesio jis vertas didelio, nes tai giliai išieškoto, subtiliai priderinto žodžio meistras.

V. Vėbraitė ir Vyt. Valiukas skaito Henriko Radausko eilėraščių.

ma Stasio Ylos "Šiluva Žemaičių istorijoje" (Antanas Kučas) ir Lietuvos dabartinė novelė (Rimvydas Šilbajoris).

Viršelio trečiajame puslapyje leidėjai, kreipdamiesi į skaitytojus, ragina juos atnaujinti prenumeratą (10 dol.), jei įmanoma, tapti net "Aidų" garbės prenumeratoriais (20 dol.), kad leidinys galėtų neabejoti savo ateitimi, o be kultūros žurnalo, leidėjo žodžiais tariant, "Amerikos bei pasaulio lietuviai jaustųsi nusilpę ir tautiniai pavargę".

Rimvydo Šilbajorio veikalo apšankas.

● PERFECTION OF EXILE: Fourteen Contemporary Lithuanian Writers by Rimvydas Šilbajoris. Norman, University of Oklahoma Press. International Standard Book Number: 0 — 8061 — 0907 — 6. Library of Congress Catalog Card Number: 72 — 108798. Copyright 1970 by the University of Oklahoma Press, Publishing Division of the University, Composed and printed at Norman, Oklahoma, U. S. A., by the University of Oklahoma Press. First edition.

Tai tikrai pirmas toks p'atas, ne tik informacinio, bet ir gero studijinio lygio veikalas apie išsivijus lietuvių literatūrą anglų kalba. Jos autorius — prof. Rimvydas Šilbajoris atliko didelės reikšmės darbą, kurio mums ne vien tik bendro likimo kaimynai latviai ir estai gali pavydėti, bet ir daugelis kitų. Knyga, išleista amerikiečių žymios universitetinės leidyklos, dabar nesunkiai pateks į Amerikos ir kitų kraštų universitetų bei viešias bibliotekas, liudydama lietuvių išsivijos rašytojų gyvasingumą ir dėmesio vertus jų darbus. Lietuvių fondas, paremdamas leidyklą šiuo atveju trimis tūkstantiais dolerių (kitus apie 7,000 dolerių paklojo pati Oklahomos universiteto leidykla), parodė didelį reikalo supratimą. Reikia tik linkėti, kad Lietuvių fondas greitai ir tiksliai, nesidairydamas į tolimą ateitį, kiek galima efektyviau remtų panašius darbus čia pat dabartyje, kol netrūksta žmonių jiems atlikti. Tai ir yra pats didžiausias ir užtikrintas sukaupinto pinigų investavimas į tą sritį, kuriai ir Fondas buvo įsteigtas ir kurios jokios krizės sunaikinti negali.

Solidžiai išleistas, didelio formatu knygos puslapiuose čia nagrinėjama keturiolikos lietuvių pasaulio lietuvių rašytojų kūryba, netrumpame veikalo įvade dar duodant ir visą istorinį lietuvių literatūros skersinį. Štai visų penkiolikos skyrių temos. 1. Brief Survey of Lithuanian Literature; 2. Henrikas Radauskas — the Passion of the Intellect; 3. Antanas Vėbraitė — the Gentle Master of Design; 4. Aspects of Poetic Imagery in the Work of Jonas Aistis; 5. Antanas Skėma — the Tragedy of Creative Consciousness; 6. Kostas Ostrauskas and the Theater of Death; 7. Algirdas Landsbergis — Structure and Meaning; 8. Truth and Metaphor in the Poetry of Alfonsas Nyka - Niliūnas; 9. Algimantas Mackus — the Perfection of Exile; 10. Henrikas Nagys — a Seeker of Light; 11. Life as Ritual in the Poetry of Kazys Bradūnas; 12. Man and Nature in the Work of Albinas Marius Katliškis; 13. Jonas Mekas as a Poet; 14. The Small People of Aloyzas Baronas and Their Great Questions; 15. Bernardas Brazdžionis — the Passionate Pilgrim. Knyga yra 322 psl., kaina \$8.50, gaunama ir "Drauge".

● Naujas "Baltistikos" numeris. Šitas lietuvių, latvių ir prūsų kalboms skirtas kalbotyros

● Naujas "Baltistikos" numeris. Šitas lietuvių, latvių ir prūsų kalboms skirtas kalbotyros

● Naujas "Baltistikos" numeris. Šitas lietuvių, latvių ir prūsų kalboms skirtas kalbotyros

LAISVĖ TAIP PAT ĮPAREIGOJA

Ar mes atliekame laisvės pareigą savo tautai?

Bent vienu atžvilgiu mes galime ją nesunkiai atlikti, būtent ugdydami lietuvišką knygą.

Už \$5.00 ar daugiau paimdami lietuvišką knygą per metus, mes galime per Lietuvos Knygos Klubą palaikyti gyvą LAISVĄ LIETUVIŠKĄ KNYGĄ. Už tai mes gausime pasirinktinai visus Klubo leidinius trečdaliu pigiau.

Lašykite tuojau: Lietuvos Knygos Klubui 4545 West 63rd Street Chicago, Illinois 60629

pridedami \$5.00 įstojamojo mokesčio. Jokių kitų mokesčių nereikės, išskyrus už pasirinktas knygas su trečdaliu nuolaidos.

Klubas siunčia savo nariams informacijas, apie išleidžiamas knygas

LAISVĖ TAIP PAT ĮPAREIGOJA

15% — 20% — 30% pigiau mokėsit už aprašydami nuo ugnies ir automobilio pas

FRANK ZAPOLIS 3208 1/2 West 95th Street Chicago, Illinois Tel. GA 4-8654 ir GR 6-4339

GELES Vestuvėms, banketams, laidotuviams ir kitokioms progoms GUZAUŠKŲ Beverly Hills Gėlinyda 2448 W. 63rd Street, Chicago, Illinois TEL. PR 8-0833 — PR 8-0834

Remkite tuos biznieriū, ku kurie aktyviai "Drauge"

Kompozitorius Bela Bartok

(Atkelta iš 8 psl.)
gų vengrų nuomones, kad jų tėvynėje yra gerai žinoma Bela Bartoko reikšmė pasaulyje, bet jis labiau laikomas "garsenybe užsieniui" ir nėra tėvynėje per daug populiarus. Savo tautiniu kompozitorium vengrai mieliau laiką Zoltan Kodaly, kuris, nors savo talentu neprilygsta Bela Bartokui, savo harmonija yra žymiai santūresnis ir priinamesnis plačios publikos skoniui, kartu būdamas taipgi giliai persisunkęs vengrų tautinės muzikos dvasia.

žurnalas jau keleri metai daugiausia neseniai okupantų nužudyto kalbininko prof. Jono Kazlausko iniciatyva buvo leidžiamas Vilniuje. Prof. J. Kazlauskas ir pasirašydavo šio žurnalo atsakinguoju redaktorium. Žurnalas sutelkti įvairių pasaulio tautų kalbininkai baltistai. Jame straipsniai spausdinami taipgi įvairiomis kalbomis. Tokiu būdu "Baltistica" greitai tampa pačiu pagrindiniu baltų kalbų tyrinėjimo tarptautiniu, moksliniu leidiniu.

Neseniai išleistas naujas leidinio tomas žymimas šitaip: BALTISTICA VI (1). Tiesiogiai ar neįsiesiogiai lietuvių k. čia liečia kone visi įvairių tautų mokslininkai. Čikagiečiams gali būti labai įdomu, kad su lietuvišiais kontaktą palaiką ir lietuviškai pramokę Chicago universiteto kalbotyros mokslų profesorius amerikietis E. P. Hamp šį kartą čia spausdina savo straipsnį "Productive Suffix Ablaut in Baltic". Taipgi įvairiais baltų kalbų klausimais šiame numeryje rašo lietuvių, latvių, vokiečių, rusų ir kt. tautų mokslininkai. Velionis prof. J. Kazlauskas čia recenzuoja porą kalbotyros leidinių.

A. VILIMAS MOVING Apdraustas perkraustymas — įvairių atstamų — 823 WEST 34th PLACE Telef. — FRontier 6-1882

PAPIGINTA KAINA UŽSAKYKITE DRAUGĄ JAUNIMUI

Reikia visomis išgalėmis stengtis pratinti mūsų jaunimą skaityti lietuvišką spaudą. Mūsų dienraščio administracija nori Jums šiam svarbiame reikale nuosirdžiai padėti.

Jeigu Jūs prenumeruojate "Draugą", o Jūsų vaikai gyvena skyriū ir lanko mokyklą svetimoje aplinkumoje, Jūs galite jiems užsakyti šio lietuviško dienraščio antrąją prenumeratą atskirai, papiginta kaina, gaudami visą trečdali nuolaidos nuo pilnos prenumeratos kainos.

Ir jaunavedžiams galite užsakyti "Draugą" tomis pačiomis sąlygomis — papiginta kaina. Jūsų sūnūs ir dukros, gyvendami Jūsų namuose, gal skaitė lietuvišką dienraštį. Prateškite šią gražią tradiciją ir jiems atskirai šeimą sukūrus.

Visais atvejais pasinaudokite teikiama trečdali nuolaida.

Veikime drauge, kad mūsų jaunimas skaitytų lietuvišką dienraštį "Draugą"!

"Draugo" administracija

LIETUVIŠKO STILIAUS PAMINKLAI
PETER TROOST MONUMENT COMPANY
6440 S. Pulaski Road Chicago Ill. 60629
ENOVAS VITKAUSKA District Manager
Tel. 385-0242 385-0243

EUDEIKIS
DOVYDAS P. GAIDAS — GERALDAS F. DAIMID
La dotuvių Direktoriai
Trys Moderniškos Kopyčios
4330 South California Avenue
Telefonai: LA 3-0440 ir LA 3-9852
4605-07 South Hermitage Avenue
Telefonas — YArds 7-1741-2

MAZEIKA & EVANS
FUNERAL HOME
THREE AIR-CONDITIONED CHAPELS
Parking Facilities
6845 SOUTH WESTERN AVE. REpublic 7-8600

PETKUS
MARQUETTE FUNERAL HOME
— TEVAS IR SŪNUS —
TRYS MODERNIOS KOPYČIOS:
2533 West 71st St. Telef. GROvehill 6-2345-6
1410 S. 50th Ave., Cicero TOWNhall 3-2108-09
AIKSTĖ AUTOMOBILIAMS STATYTI

LAIDOTUVIŲ DIREKTORIAI
Lietuvių Laidotuvių Direktorių Asociacijos Nariai
STEP. C. LACK IR SŪNUS (LACKAWICZ) 2424 W. 60th Street Tel. REpublic 7-1213 2314 W. 23rd Place Tel. Virginia 7-6672
JURGIS F. RUDMIN 3319 S. Litanienka Ave. Tel. YA 7-1138-1139
VASAITIS — BUTKUS 1446 S. 50th Ave., Cicero, Ill. Tel. OL 2-1003
PETRAS BIELIŪNAS 4348 S. California Ave. Tel. LAfayette 8-3572
ANTANAS M. PHILLIPS 3307 So. Litanienka Ave. Tel. YArds 7-3401
POVILAS J. RIDIKAS 3354 So. Halsted Street Tel. YArds 7-1911
LEONARD BUKAUSKAS IR SŪNUS 649 E. 162nd Street, South Holland 10821 South Michigan Avenue, Chicago TEL. — CO 4-2223

NAUJI LEIDINIAI

● AIDAI, 1970 m. lapkričio mėn. Nr. 10. Mėnesinis kultūros žurnalas. Redaguoja dr. Juozas Girnius, 27 Juliette St., Boston, Mas, 02122. Administruoja T. Benvenutas Ramanaukas O.F.M., 680 Bushwick Ave., Brooklyn, N.Y. 11221. Leidžia lietuvių pranciškonai. Metinė prenumerata \$10.00.

Naujas žurnalo numeris pradedamas Juliaus Vidzgirio straipsniu "Lenino mitas ir tikrovė". Juo atsiliepiama į ligi neišsivaizduojamo koptumo šimtet visoje Sovietijoje pūstą šimtojo Lenino gimtadienio sukaktį.

Zmonės tenai tu liaupsinimo raštų ir iškilnių tiesiog jau negalėjo atlaikyti. Tad ir nenuostabu, kad visoje bolševikinėje imperijoje, o dar labiau jos okupuose kraštuose, pasipylė apstybė anekdotų apie šiuos "šimtmetinius ir lenininius" metus. Jie visi, surinkti vienan toman, būtų pulkus šių dienų folkloro pavyzdys, o taipgi akivaizdus įrodymas, kad partija humoro žmonėse dar nepajėgė nugalaubinti. Tačiau čia minimas "Aidų" straipsnis ne apie anekdotus, o tiesiog apie sumintą Leniną, nuimant nuo jo visus mumijos raikščius ir parodant, koks jis iš tikrųjų buvo žmogiškame savo gyvenimo kely.

Pritrenkinti ir už širdies griebianti yra lietuvių kalbon išversta ir žurnale atspausdinta šių metų Nobelio premijos laureato, partijos iškeiktojo rusų rašytojo Aleksandro Solženicino Malda. Tai tiesiog šventojo malda, tai kalbėjimasis su Dievu panašiais žodžiais ir panašioje situacijoje kaip ir anoje Sibiro lietuvių maldaknygėje.

● AIDAI, 1970 m. lapkričio mėn. Nr. 10. Mėnesinis kultūros žurnalas. Redaguoja dr. Juozas Girnius, 27 Juliette St., Boston, Mas, 02122. Administruoja T. Benvenutas Ramanaukas O.F.M., 680 Bushwick Ave., Brooklyn, N.Y. 11221. Leidžia lietuvių pranciškonai. Metinė prenumerata \$10.00.

Naujas žurnalo numeris pradedamas Juliaus Vidzgirio straipsniu "Lenino mitas ir tikrovė". Juo atsiliepiama į ligi neišsivaizduojamo koptumo šimtet visoje Sovietijoje pūstą šimtojo Lenino gimtadienio sukaktį.

Zmonės tenai tu liaupsinimo raštų ir iškilnių tiesiog jau negalėjo atlaikyti. Tad ir nenuostabu, kad visoje bolševikinėje imperijoje, o dar labiau jos okupuose kraštuose, pasipylė apstybė anekdotų apie šiuos "šimtmetinius ir lenininius" metus. Jie visi, surinkti vienan toman, būtų pulkus šių dienų folkloro pavyzdys, o taipgi akivaizdus įrodymas, kad partija humoro žmonėse dar nepajėgė nugalaubinti. Tačiau čia minimas "Aidų" straipsnis ne apie anekdotus, o tiesiog apie sumintą Leniną, nuimant nuo jo visus mumijos raikščius ir parodant, koks jis iš tikrųjų buvo žmogiškame savo gyvenimo kely.

Pritrenkinti ir už širdies griebianti yra lietuvių kalbon išversta ir žurnale atspausdinta šių metų Nobelio premijos laureato, partijos iškeiktojo rusų rašytojo Aleksandro Solženicino Malda. Tai tiesiog šventojo malda, tai kalbėjimasis su Dievu panašiais žodžiais ir panašioje situacijoje kaip ir anoje Sibiro lietuvių maldaknygėje.

Kompozitorius Bela Bartok

Dvidešimt penkerių metų jo mirties sukaktį minint

VLADAS JAKUBENAS

Šį rudenį sukako 25 metai, kaip mirė žymus naujoviškas kompozitorius, vengras Bela Bartok. Jo kūrybos dalis ir dabar tebėra kiek kontroversiška, sunkiau įkandama tiek išpildytojams, tiek klausytojams, bet, žvelgiant į visumą, jo vardas yra tvirtai įėjęs į didžiųjų koncertų repertuarą, kaip ryški, ir originali asmenybė. Bela Bartoko įnašas į pasaulinės muzikos lobyną turi du aspektus: iš vienos pusės — jis yra modernios muzikos pažangos pionierius, isijungęs į įvairias naujusias sroves ir plačiai vartojęs naujoviškas priemones, pritaikydamas jas savo asmenybei; iš kitos pusės — jis yra taip pat ryškus nacionalinės krypties atstovas, ne tik gausiai naudojęs vengrų liaudies muzikos motyvus, bet ir visa savo kūrybos dvasia artimas vengrų tautai.

Nacionaliniai pradai muzikoje daugiausiai yra surišti su XIX amžiumi, ypač su romantiniu laikotarpiu. Nacionalinių kompozitorių ir lokalinių tautinių muzikos krypčių yra daug; pasauliniu mastu galioja tie iš jų, kurie, cituojant vieną muzikologą — „Lokalinių dialektų išvertė į visiems suprantamą kalbą.“ Tokiu visų pirma laikytinas Chopinas savo mazurkose ir polonezuose; pasauliniu mastu reikšmingi tautinio kolorito kompozitoriai yra rusas M. Musorgskis, norvegas Griegas, suomis J. Sibelius, čekai B. Smetana ir A. Dvorak ir keletas, bet ne daugelis, kt. Moderniausias laikais muzikinis nacionalizmas pasidarė nebe tiek aktualus, bet irgi buvo ir tebėra ieškoma naujų kelių tautiniam pradui išreikšti.

Vengrija, ir politinės istorijos, ir savo liaudies meno atžvilgiu, buvo kiek savotiškoje padėtyje. Tiek pati tauta, tiek jos kalba nepriklausė prie indo-europiečių kalbų grupės; tolimai giminištyje išsivystę vengrus su suomišiais (suomių-ugrų kalbinė šeima). Vengrai kiek vėliau atsikraustė į centrinę ir pietryčių Europą; buvo čia sukūrę stiprią savo valstybę; buvo pavergti tu-kū, paskui vokiečių (austrų). Nuo XIX amžiaus vidurio Vengrija išsikovojo beveik lygias teises dvilypėje Austro-Vengrijos imperijoje: jų administruojamoje teritorijoje didesnė pusė buvo ne vengrai: jom buvo įjungta visą Slovakiją ir keletas milijonų Transilvanijos rumunų, kurie buvo vengrų engiami ne mažiau, kaip lietuviai tuo pat metu carinėje Rusijoje; be to Vengrijoje gyveno nemažos grupės vokiečių; vengrų buvo valdoma Kroatija, kuri vienintelė iš laikė savo gan plačią autonomiją. Nenuostabu, tad, kad vengrų liaudies dainos ir šokiai buvo dažnai sumaišomi su rumuniškais ir slovakiškais. Gausiai Vengrijoje susimėtę čigonai išgarsėjo savo kapelomis Vienos ir Budapesto restoranuose; jų tarpe buvo puikių smuikinių improvizatorių. Iš jų susikūrė specialus, plačiai išpopuliarėjęs „vengriškai-čigoniškų“ melodijų stilius. Jų daug panaudojo ir Lisztas savo rapsodijose, o taip pat Brahmsas savo „Vengrų šokiuose“.

Atsipalaiduoti nuo dirbtino čigoniško vengriškumo ir surasti stikrąjį vengrų liaudies meną, išlikusį tolimuose kaimuose — šis uždavinys atsistojo prieš energingų ir gabių jaunų vengrų kompozitorių trijulę. Buvo tai būsimasis pionierius modernistas Bela Bartok, santūriau naujoviškas Zoltan Kodaly ir keletą metų vyresnis, konservatyviškes-

nis Ernst von Dohnany (prieš porą metų miręs gilioje senatvėje Floridoje).

Bela Bartokui, šalia gimtojo folkloro studijų, buvo skirta žymiau platesnė rolė muzikos pasaulyje. Peržvelkime trumpai jo gyvenimo bruožus. Jis gimė 1881 m. Vengrijos (dabar Jugoslavijos) provincijos mieste, kaip žemės ūkio mokyklos direktoriaus sūnus. Iš pat mažens rodė žymių gabumų, kaip pianistas ir kompozitorius; 10 metų amžiaus jau rodėsi viešose koncertuose. Aštuonerių metų sulaukęs, neteko tėvo motina, gimnazijos mokytoja, kilnojama po provincijos miestus, pagaliau įsikūrė Pressburge (dabartinė Bratislava-Slovakijos sostinė), kur buvo gan žymus muzikinio gyvenimo centras. Ten, vietinėje konservatorijoje besimokydamas, brenė talentingas jaunuolis. Jo to laiko kūriniai, grynai vokiškos klasikinės dvasios, liko neišleisti. 19 metų amžiaus, E. v. Dohnanio prikalbintas, Bela Bartokas įstojo į Budapesto konservatoriją; jo kolega, o vėliau draugas ir bendramintis buvo Zoltan Kodaly.

Pradžioje išgarsėjęs kaip pianistas, Bela Bartokas greit pradėjo reikštis ir kaip kompozitorius. Jau pirmuoje kūriniuose, dar gan sanūraus stiliaus, jis atsistojo opozicijoje prieš sentimentalų „čigonišką“ stilių, pateikęs žymiai kietesnius, rimtiškai spalvingu tautiniu bruožų. D-rauge su Zoltan Kodaly jis pradėjo rinkti tikrosios vengrų muzikos pavyzdžius, tiek šokius, tiek dainas, juos kartu nagrinėdamas ir analizuodamas. Bela Bartoko jaunystėje parašytas veikalas „Vengrų liaudies muzika“ iki šiol esąs geriausias tos srities veikalas. Savo ankstybuose veikaluose, kaip „Pirmoji suita“ orkestrui, jis dar gana santūrus harmonijoje, bet jau ryškiai originalus ir tautiškai spalvingas.

Vengrų tauta pasižymi savigarbą, tautiniu išdidumu; vengrų būdas yra kietas, dažnai nepatalauiamai užsispyręs ir žiaurus; šiaip gyvenimo santykiuose vengrai pižiymi mandagumu ir disciplinotumu, nepaisant jausingai temperamentingo charakterio. Vengrų tautos uapytėbės pa-

sirodė ne kartą jų istorijoje; nesenoje praityje per 1956 m. sukilimą Budapesto gyventojų kova prieš rusų tankus dar ryškiai tebėra mūsų atmintyje.

Bela Bartokas gyvenime buvo labiau panašus į universiteto profesoriu, negu į menininką. Švelnios kalbos, lėtų judesių, jis savyje slėpė bekompromisinį, nepalaužiamą būdą. Jo kūriniuose greit pradėjo atsispindėti kietosios ir žiaurosios vengrų tautos ypatybės; jis vis daugiau persiėmė disonansine naujoviška harmonija; ypač ryškiai jis galėjo panaudoti savotišką vengrų tautinių šokių ritmiką. Bela Bartoko kelias kaip kompozitoriaus nebuvo lengvas, ypač savame krašte. 1907 m. jis buvo paskirtas fortepijono profesorium Budapesto konservatorijoje. Naujoviškumu dvelkią jo kūriniai sukeldavo daug kontroversijų, taip pat ir jo griežtai reiškiamos pažiūros. Jis dažnai suėdavo į konfliktus su Budapesto Filharmonijos draugija. 1911 m. Bela Bartokas ir Zoltan Kodaly įkūrė „Naujosios vengrų muzikos“ draugiją, kuri, siekdama kelti naujus ir pažangnesnius vengrų kompozitorių kūrinius, irgi susidūrė su nemaža opozicija. Pirmieji Bela Bartoko pripažinimai, kaip kompozitoriaus, atėjo iš Prancūzijos ir Anglijos. Savo šalyje, tik Pirmajam pasauliniui karui siaučiant, 1917 m. jis laimėjo pasisekimą savo mimo-baletu „Iš medžio raižytas kunigaikštis“; po to, 1918 metų pradžioje, dar karui einant, buvo pasiryžta pastatyti jo prieš septynerius metus parašytą operą „Mėlynbarzdžio pilis“. Tada Bela Bartokas pradėjo įsigyti pirmąjį vaidmenį Vengrijoje; po karo jo garas, kaip naujoviškos vengrų muzikos pionieriaus, pradėjo greitai plisti po Europą ir Ameriką.

Bela Bartokas greit pasidavė to laiko naujajoms srovėms, pasisavindamas jų priemones, bet jas panaudodamas visiškai originaliu būdu. Iki II Pasaulinio karo jis liko kiek kontroversine, bet pasauli jau išgarsėjusia figūra. Jo operą 1929 metais man teko matyti tik ką pastatytą Berlyne, tur ji buvo laimėjusi vieni pastovų pasisekimą. Daugelis to laikotarpio Bela Bartoko kūrinių patysizymi nepaprastu disonansų aštrumu, bet kartu ir kūrybiniu įdomumu. Beklausant kai kurių jo kūrinių orkestrui, kad ir siuitos „Nuostabusis mandarinas“,

Kompozitorius Bela Bartok

man asmeniškai atrodo, kad autorius kankina save, kankina klausytojus; tačiau, kūrinių baigus, ir prieššciausiai nusiteikęs klausytojas jaučia, kad buvo pasakyta kažkas žiauriai reikšmingo. Bene populiariausias Bela Bartoko kūriny yra „Allegro barbaro“ fortepijonui, pilnas galinogi, niūraus „laukiniškumo“, itin savito nacionalinio charakterio; šio kūrinio harmonija, paremta senovinėmis tonacijomis yra visiškai prieinama eiliniam mūsų laikų koncertus lankančiam klausytojui. Prie gan radikalių, bet dažnai atliekamų ir publika vis dėlto „pasiekiančių“ kūrinių priklauso du jo fortepijono koncertai, smuiko koncertas ir keletas orkestrinių veikalų. Prie ypač kontroversišku priskirtina jo antroji smuiko sonata ir paskutinieji stygų kvartetai, kur yra itin idomių garsinių efektų ir naujoviškų muzikinių idėjų, bet jie sunkūs įsisąmoninti atliekėjams ir nelengvai prieinami klausytojams. Bela Bartoko vienintelė opera „Mėlynbarzdžio pilis“ pasidare jau standartiniu veikalu didžiųjų operos teatrų repertuare; ji keletą kartų statyta ir Chicago Lyric operos. Yra tai vieno veiksmo veikalas, kuriame dalyvauja tik du asmenys: pats kunigaikštis ir jo patulnioji žmona. Opera yra niūriai mistiško pobūdžio dainavimas daugiau rečitatyvio ir deklamacinio pobūdžio. Muzika yra itin vertinga, turi kiek impresionistinių pradų; originaliais būdais yra vietomis pasiekiami dideli dramatiniai e-

pektai. Muzikos skambesys, nors ir naujoviškas, bet gana švelnus. Bela Bartoko „Mėlynbarzdžio pilis“ nepriklauso, suprantama, prie populiariųjų itališko tipo operų; yra tai kondensuotos nuotaikos, išlavintai publiškai skirtas kūriny, panašiai kaip vėlesnės Wagnerio operos, R. Strausso „Salomėja“ ir Cl. Debussy „Peliase et Melissandre“. Jau vien „Mėlynbarzdžio pilies“ užtektų, norint įstatyti Bela Bartoką, kaip gilų ir reikšmingą kompozitorių.

Nepritardamas fašistiniam režimui, 1940 m. Bela Bartokas atvyko pastoviam apsigyvenimui į Jungtines Amerikos Valstybes; jis jau anksčiau čia buvo lankęsis koncertinėse kelionėse, kaip pianistas. Jo likimas šiame krašte nebuvo lengvas. Suteikus jam garbės doktoratą Columbijos universitete, jis kurį laiką skaitė kursą apie Pietryčių Europos folklorą, bet nesurinko pakankamai studentų. Vėliau jis sunkiai vertėsi iš koncertinių pasirodymų, kaip pianistas, atlikdamas savo kūrinius, ir iš autoriaus honorarų už jo gana gausiai atliekamus veikalus. Jo sveikata pradėjo šlubuoti; po ilgesnių tyrimų buvo konstatuota leukemija, kurią keletą kartų pavykdavo laikinai apvaldyti. Vis dėlto Amerijoje Bela Bartokas parašė keletą bene stipriausių savo kūrinių. Stiliaus atžvilgiu juose jaučiamas tam tikras posūkis į darnesnius skambesnius, net pasitaiko ilgesnių visiškai tonalinių pastraipų (jo ankstyvesni radikalūs kūriniai linko daugiau prie atonalumo); kartu gi jo muzika nei kiek nenustojė naujumo ir originalumo. Bela Bartoko Amerikoje sukurti stambūs kūriniai yra: „Koncertas dviem fortepijonams, mušamiems ir orkestrui“ (1941 m.), „Koncertas orkestrui“ (1944) ir „Trečiasis fortepijono koncertas“ (1945). Koncertas orkestrui — puikus veikalas, pilnas nepaprasto spalvingumo orkestrinių efektų, duodęs virtuoziskai pasireikšti atskiems instrumentams ar jų grupėms, pateikiąs logiškai ir monumentaliai išvystytą plačią formą ir gan švelniai skambančią, naujovišką harmoniją — yra surištas su savotišku epizodu. Bela Bartokui gulint ligoninėje, nesant daug vilties jam pasveikti, garsus dirigentas Serge Kussevitsky aplankė ligonį ir užsakė jam už stambią sumą simfoninį veikalą savo vadovaujama orkestrui. Bela Bartokas nelauktai atgavo sveikatą ir nepaprastu tempu, dirbdamas nuo ankstyvaus ryto iki vėlaus vakaro, per keletą mėnesių parašė šį „Koncertą orkestrui“. Jo paskutinis veikalas —

Pulgio Andriušio netekus

Negeri, labai negeri buvo šie metai visiems, kas vertina lietuvišką raštiją, jos senąją istoriją ir apamai visą lituanistinį mokslą plačiąja prasme. Ir negeri metai ne dėl to, kad būtų buvę mažai šioje srityje sukurta, o dėl to, kad mirtis nusinešė labai daug šios srities darbininkų ir kūrėjų tiek okupuotoje Lietuvoje, tiek čia. Ar yra ir ar bus, kas iškeliavusius pakeistų? Tokioj situacijoj ir grįžtame prie mūsų jau ne kartą keltos minties: žiūrėdami į ateitį, pirmiausia rūpinkimės dabartimi, prasmingai išnaudodami tą kūrybinį potencialą, kurį dar savo tarpe turime ir kol dar nėra visa kam per vėlu.

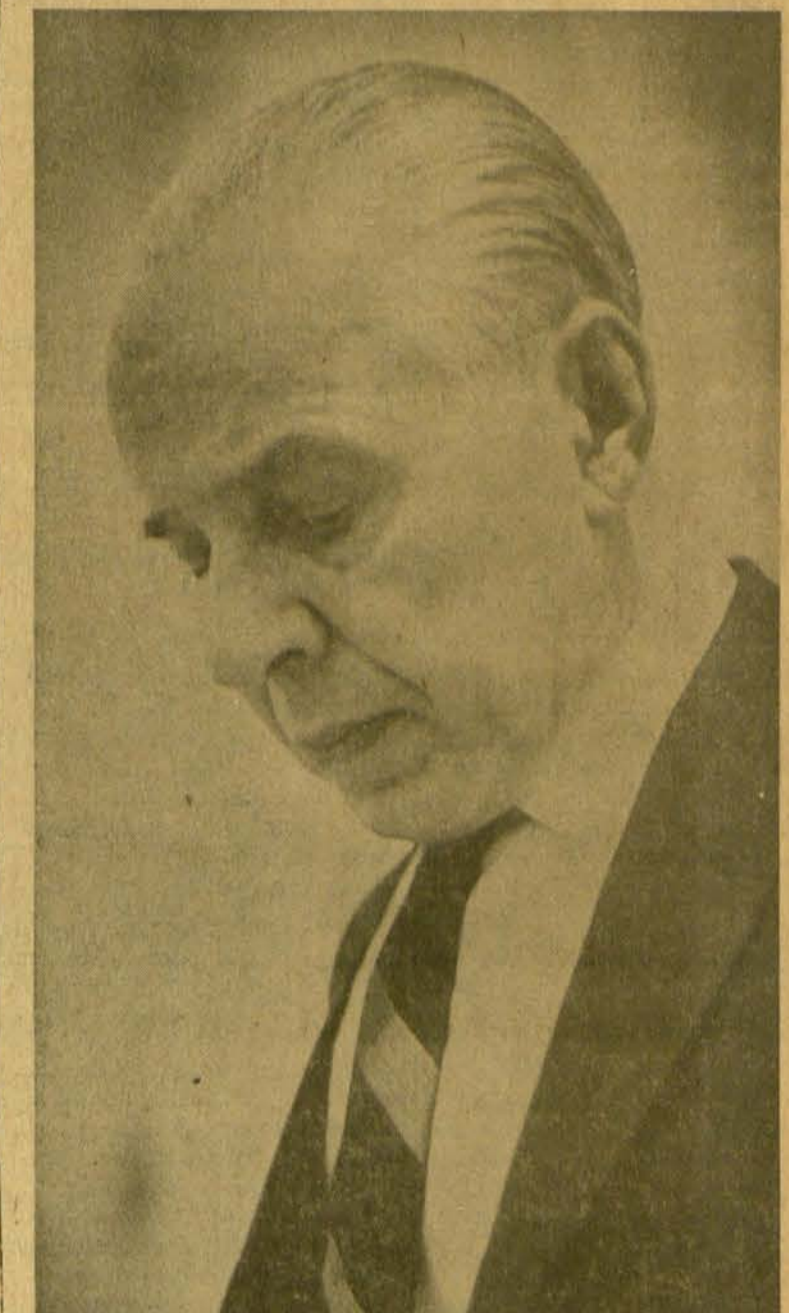
O jau ir šiandien daug kas per vėlu, čia rašant ir maštant apie Pulgi Andriušį — atėjo žinia iš Australijos, kad šis didelio talento mūsų rašytojas mirė gruodžio mėn. 19 d. Adelaidėje, sulaukęs 63 metų.

Pulgis Andriušis buvo viena iš spalvingiausių asmenybių mūsų rašytojų šeimoje. Tikras aukštaitis, iki pačių širdies gelmių lyrikas, nors grynosios poezijos ir neratė. Pulgio humoristika jo rašytų puslapiuos pamainomis ba-

gavo su nostalgiskomis gimtojo peizažo spalvomis. O jo kalbos žodizingumas yra ir bus neišsenkamas lobis kiekvienam kalbininkui. Bet ir humoras jo raštuose daug kur turėjo kur kas gilesnę prasmę, negu vien tik juokas dėl juoko. Pulgio Andriušio šypsena, kaip ir jo pamėgtojo ir lietuvių kalbon paties išversto didžiojo Servanteso, ne kartą buvo juokas pro tragiškas ašaras. Tik ar šitai matė patenkinta publika, ar jautė gerai nusiteikęs skaitytojas?

Pulgio Andriušio jau neturime. Bet jo knygos išnaudodami tą kūrybinį potencialą, kurį dar savo tarpe turime ir kol dar nėra visa kam per vėlu. Mes visada galime su juo bičiuliškai pasišnekučiuoti, paimdami ir atversdami jo knygas, kuriose, anot Rimvydo Šilbajorio, „jaučiamas laiko tekėjimas, mirties ir gyvybės nepabaigiamas, gražus ir tragiškas šokis, tautos istorijos eiga senų beržų stovėjime ir po to — visa ta Lietuva, kaip angelas sargas, lydi aukštaitį žmogų, suteikdama paguoda, niūriais tremties keliais“ (Lietuvių literatūra svetur, 228 psl.)

ks. br.

Rašytojas Pulgis Andriušis.

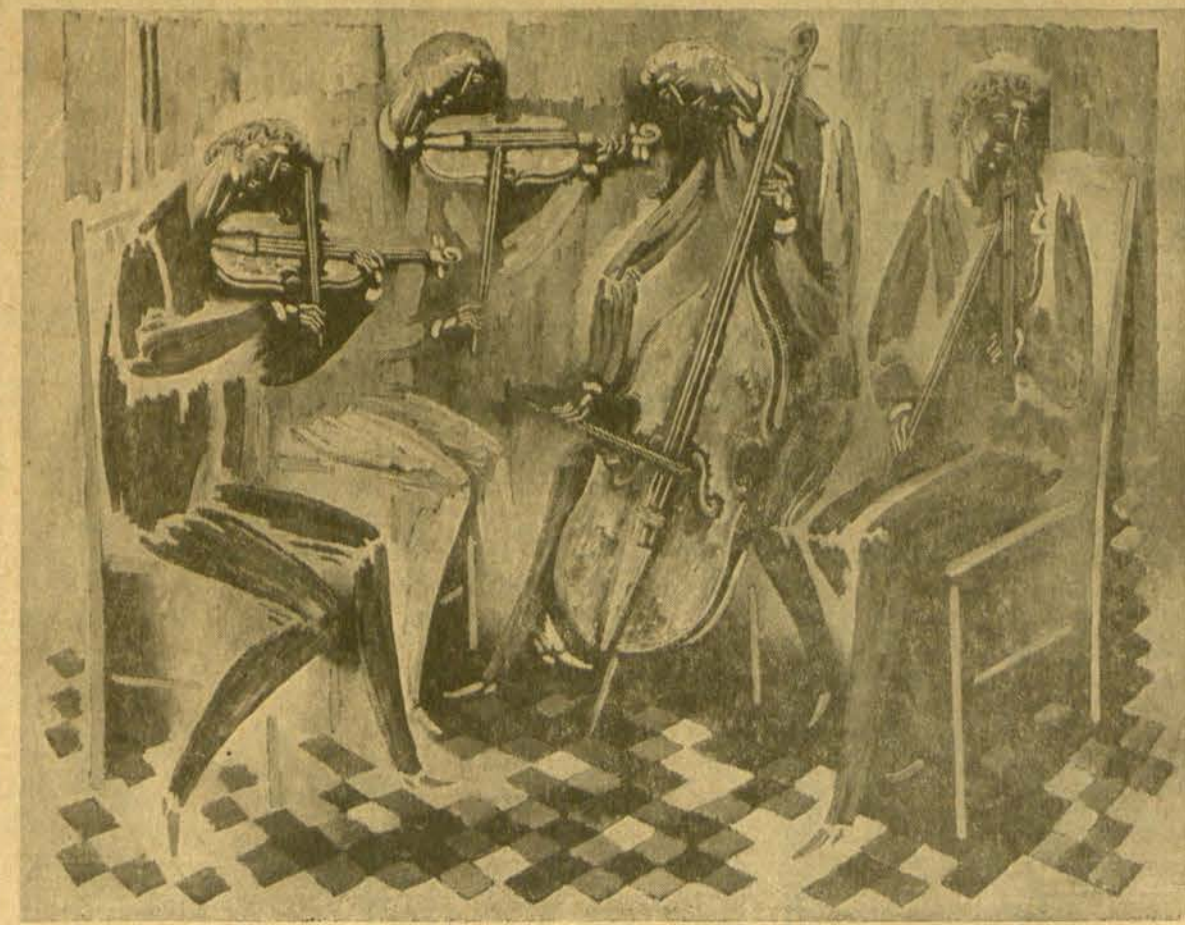
Nuotr. V. Mažello

dažnai atliekamas, irgi palyginamai švelnaus skambesio ir idomioms bei vertingos muzikos. „Trečiasis fortepijono koncertas“ buvo autoriaus užbaigtas keletą dienų prieš jo mirtį, 1945 m. rugsėjo 26 d.

Bela Bartoko sunki būklė Amerikoje dažnai minima kaip priekaištas šiam kraštui. Kompozitorius buvo išdidus, bekompromisinio būdo; iš nieko nesutikdavo priimti pašalpus. Vis dėlto, jo sveikatai ir finansams galutinai pašlijus, ASCAP (American Society of Composers, Authors and Publishers) ėmėsi mokėti jo ligos sąskaitas, jam viso to nė nežinant; ši draugija aukštaitis —

Nėra tikslių duomenų, bet apytikriai spėjama, kad ASCAB išleido nemažiau 16 tūkstančių dolerių vien tik ryšium su Bela Bartoko liga.

Dar jam gyvenant, Bela Bartoko veikalai buvo plačiai atliekami šioje šalyje; dabar jie priklauso jau prie standartinio naujoviško koncertinio repertuaro. Įdomu, kad ilgą laiką iki savo mirties Chicago simf. orkestrui vadovavęs Fritz Reiner buvo Bela Bartoko kolega ir draugas Budapesto konservatorijoje. Vėliau, iškilęs kaip dirigentas, per visą savo karjerą Europoje ir Amerikoje, uoliai propagavo Bela Bartoko kūrinius. Taip pat įdomu, pagal nugaristas keleto kultūrin-

Kvartetas

Vytautas Kasiulis

(Nukelta į 7 pusl.)